sovyet devletinin sınıf karakteri

LEON TROÇKİ

ENTERNASYONAL YAYINLARI

Birinci Baskı : Eylül 1979

ENTERNASYONAL Yayınları
Yerebatan cad. Üretmen Han 401 Cağaloğlu / İstanbul

Dizgi : GÖZLEM Matbaacılık
Baskı : KARDEŞLER Matbaası

Leon Troçki

SOVYET DEVLETİNİN SINIF KARAKTERİ

Çeviren

Ahmet Erdem
Zeynep Dağlar

ENTERNASYONAL YAYINLARI

Elinizdeki kitapçık, ilki 1934'de Amerikan Komünist Birliği tarafından **Sovyet Devletinin Sınıf Karakteri**; ikincisi 1935'de «Yeni Enternasyonal» dergisinde **İşçi Devleti ve Termidor-Bonapartizm Sorunları** adı ile yayınlanmış iki makaleden oluşmaktadır.

Çeviri New Park yayınevinin 1968 Ağustos derlemesinden yapılmıştır.

İÇİNDEKİLER

- Sovyet Devletinin Sınıf Karakteri 7
- 'Proletarya Üzerindeki Diktatörlük' 10
- Bir İdealist Norm Olarak Proletarya Diktatörlüğü 13
- Bonapartizm 15
- 'Devlet Kapitalizmi' 16
- SSCB'nin Ekonomisi 19
- Bürokrasi ve Yönetici Sınıf 21
- Sınıf Sömürüsü ve Toplumsal Asalaklık 23
- İki Perspektif 26
- Karşı Devrimin Olası Yolları 27
- Bürokrasiyi 'Barışçıl' Olarak Ortadan Kaldırmak Olası Mı? 29
- SSCB'de Yeni Parti 31
- IV. Enternasyonal ve SSCB 33

İŞÇİ DEVLETİ VE TERMİDOR, BONAPARTİZM SORUNLARI

- Giriş 38
- Geçmişte 'Termidor' Üzerine Tartışmalar 41
- Termidor'un Gerçek Anlamı 43
- Termidor, Devrimin Toplumsal Temellerinde Gelişen Bir Tepkiydi 44
- SSCB'nin Marksist Değerlendirilmesi 45
- Proletarya Diktatörlüğü ve Bürokrasinin Diktatörlüğü 47
- Tarihsel Benzetme Gözden Geçirilmeli Ve Düzeltilmelidir 50
- Termidorcular ve Jakobenler 53
- Bir Burjuva Devleti ile Bir İşçi Devletinin Konumları Arasındaki Fark 57
- Bürokratik Merkeziyetçiliğin Bonapartizme Doğru Hızla Büyümesi 59
- Sonuç 62
- Ardsöz 63

SOVYET DEVLETİNİN SINIF KARAKTERİ

Komünist Enternasyonal'den kopuş ve Yeni bir Enternasyonal'e doğru yöneliş, SSCB'nin toplumsal karakteri sorununu yeni bir biçimde gündeme getirdi. Komünist Enternasyonal'in çöküşü aynı zamanda Ekim Devrimiyle ortaya çıkan devletin de çöküşü demek değil midir? Burada, doğrusu, iki durumda da tek ve aynı egemen örgütlenme sözkonusudur: Stalinist aygıt. Bu aygıt, hem SSCB'nin iç politikasında hem de uluslararası arenada özdeş yöntemler uygulamıştır. Biz Marksistler, hiç bir zaman Brandlerciler gibi Stalinistlerin iç politikada günahsız ama dış politikada yıkıcı olduğunu söyleyecek kadar çifte muhasebe tutan patronlar olamayız. (*) Bizim inancımız bu politikanın her iki durumda da aynı şekilde yıkıcı olduğudur. Öyleyse, Komünist Enternasyonal'in çöküşüyle esaslı olarak SSCB'de proletarya diktotörlüğünün tasfiyesini de kabul etmek gerekmez mi?

İlk bakışta böyle bir mantık yürütme reddedilemez gibi görünüyor. Ancak bu mantık yürütme hatalıdır. Sta-

(*) Ağırbaşlı Amerikan Brandlercileri (Lovestone Grubu) sorunu karmaşıklaştırıyor: Stalinistlerin iktisadi politikaları, tabiri caizse, hatasız; ancak SSCB'deki siyasi rejim kötü; demokrasi yaşamıyor. Nasıl oluyor da bu kuramcılar, eğer iktisadi politikası doğru ve başarılı idiyse Stalin'in neden demokrasiyi ortadan kaldırdığı sorusunu kendi kendilerine yöneltmiyorlar? Bu, proleter demokrasisi sağlandığında partinin ve işçi sınıfının Stalin'in iktisadi politikaları karşısındaki coşkusunu durmaksızın ve gayretle ifade edeceğinden duyulan korkudan kaynaklanmıyor mu?

linist bürokrasinin yöntemleri bütün alanlarda türdeş olmasına rağmen, bu yöntemlerin nesnel sonuçları dışsal koşullara yani, mekanik bir dil kullanmak gerekirse, maddi olanın direncine dayanmaktadır. Komünist Enternasyonal'den kapitalist sistemi devirecek, proletarya diktatörlüğünü kuracak bir aygıtı temsil etmesi amaçlanıyordu. Sovyet hükümeti halihazırda tamamlanmış bir altüst oluşun kazanımlarını koruyan bir aygıtı temsil etmektedir. Batının Komünist partileri mirasyedi değillerdir. Güçleri (gerçekte zayıflıkları) yalnızca ve yalnızca kendilerinde yatmaktadır. Stalinist aygıtın gücünün onda dokuzu kendinde değil fakat muzaffer devrimin tarihe kazdığı toplumsal değişmelerde yatmaktadır. Bu yaklaşım, kendi başına sorunun yanıtını belirleyemiyor; ancak gene de bu yaklaşım büyük bir yöntemsel önem taşımaktadır. Bu bize Stalinist aygıtın devrimci uluslararası bir etmen olarak anlamını nasıl tamamen tükettiğini; ancak hâlâ proleter devrimin toplumsal kazanımlarının koruyuculuğunu yapmak ilerici anlamını bir parça olsun korumakta olduğunu göstermektedir. Şunu da ekleyebiliriz ki, bu ikili konum, kendi içinde, tarihsel gelişmenin eşitsizliğinin bir dışa vurumunu temsil etmektedir.

Bir işçi devletinin doğru politikaları *yalnızca* ulusal ekonomik inşaya indirgenemez. Eğer devrim uluslararası arenada proleter yöneliş etrafında genişlemezse, ulusal çerçevede bürokratik bir yönelişte tıkanmak zorunda kalacaktır. Eğer proletarya diktatörlüğü Avrupa'ya ve dünyaya yayılmazsa, kendi çöküşüne doğru ilerlemek zorunda kalacaktır. Bunların tümü geniş bir tarihsel perspektif içinde tartışmasız doğrudur. Ancak herşey somut tarihi süreçler etrafında dönmektedir. Stalinist bürokrasinin politikalarının işçi devletinin tasfiyesine yolaçmış olduğu söylenebilir mi? Şimdi sorun budur.

İşçi devletinin açıkça tasfiye edilmiş olduğu iddiası karşısında ilk ve öncelikli olarak, Marksizmin önemli yön-

temsel konumlanışı dikilmektedir. Proletarya diktatörlüğü politik bir dönüşüm ve üç yıllık bir iç savaş sonucunda kurulmuştur. Hem toplumu sınıfsal olarak açıklayan kuram hem de tarihsel deneyim, eşit ağırlıkla, proletaryanın zaferinin silah elde olmaksızın, büyük sınıf mücadeleleri verilmeksizin barışçı yollardan mümkün olmadığını kanıtlar. Bu durumda, kimsenin farketmediği 'tedrici' bir burjuva karşı-devrimi nasıl akla uygun olabilir? Bugüne kadar feodal karşı-devrimler de burjuva karşı-devrimler de hiç bir zaman 'organik' olarak meydana gelmemiş ancak değişmez olarak askerî bir müdahaleye ihtiyaç duymuştur. Son tahlilde, reformizm kuramları her zaman için sınıf çatışmalarının derin ve uzlaştırılmaz olduğunu anlama yeteneğinden yoksun oluş ile belirlenmektedir; ve işte kapitalizmden sosyalizme barışçıl geçiş perspektifi. İktidarın bir sınıfın elinden diğerine geçmesinin çatışmalı niteliğine ilişkin Marksçı kavrayış sadece tarihin çılgınca ileri atıldığı devrimci süreçler için değil, toplumun geriye yuvarlandığı karşı devrimci süreçler için de geçerlidir. Sovyet hükümetinin proleterden burjuvaya doğru *tedrici olarak* dönüştüğünü söylemek yalnızca, tabiri caizse, reformizmin filmini geriye oynatmaktır.

Karşıtlarımız, bunun genel yöntemsel bir önerme olduğunu ve kendi içinde ne kadar önemli olursa olsun sorunu çözmekte çok soyut kaldığını söyleyerek bizi reddedebilirler. Gerçek herzaman somuttur. Sınıf çelişkilerinin uzlaşmaz olduğu tezi çözümlememize yön verecek ve vermeli; fakat bu tez çözümlememizin sonuçlarının yerine geçmemelidir. Tarihsel sürecin kendisinin maddi özünü derinliğine araştırmalıyız.

Şunu da belirtelim: bir yöntemsel yargının sorunu tamamen halletmediği doğrudur. Fakat, her durumda, bu kanıtlama yükümlülüğünü karşı tarafa yükler. Eleştiri, kendilerini Marksist sayanlarca yapıldığı sürece, üç yıllık bir mücadele sonucunda iktidarı yitirmiş bir burjuvazinin,

hiç bir savaş vermeksizin bu iktidarı nasıl geri aldığını göstermelidir. Herşeye rağmen, karşıtlarımız sovyet devletinin ne olduğu hakkında hiçbir ciddi kuramsal açıklama yapmak girişiminde bulunmuyorlarsa da onlar için bu çabayı bu yazıda biz göstermeğe gayret edeceğiz.

'Proletarya Üzerindeki Diktatörlük'

Sovyet devletinin proleter-olmayan niteliği üzerine en geniş, en popüler ve ilk bakışta reddedilemez görülen yaklaşım, proleter örgütlerin özgürlüğünün boğazlanmasına ve bürokrasinin sonsuz gücüne dikkat çekme üzerinde temellenmektedir. Tek kişinin diktatörlüğüne götüren bir aygıtın diktatörlüğünü, proletaryanın sınıf olarak diktatörlüğüyle özdeşleştirmek olası mıdır? Proletarya diktatörlüğünün, proletarya üzerindeki diktatörlük tarafından engellendiği açık değil midir?

Böylesi çarpık bir mantık yürütme, sürecin gerçekliğinin maddi bir çözümlemesine değil, Kantçı normlara dayanan saf idealist şemalar üzerine inşa edilmiştir. Devrimin bazı soylu 'arkadaşları' son derece abartmalı bir proletarya diktatörlüğü kavrayışına sahiptirler; içsel çelişkiler taşıyan, liderliğin hata ve suçlarıyla, sınıf barbarlığından kalan mirasla yüklü gerçek diktatörlük olgusu karşısında bunların takatleri kesilmiştir. Bu kişiler en güzel duygularında hayal kırıklığına uğrayarak Sovyetler Birliğine sırtlarını çevirdiler.

Nerede ve hangi kitapta proletarya diktatörlüğünün hatasız bir reçetesi bulunabilir? Bir sınıfın diktatörlüğü hiçte sınıfın bütün kitlesinin devletin yönetimine katılması demek değildir. Bunu, herşeyden önce, mülk sahibi sınıflarda görürüz. Soyluluk, önünde soyluların diz çöktüğü monarşi yoluyla hüküm sürüyordu; yalnızca, artık yönetici sınıfın korkacak bir şeyi kalmadığı kapitalist gelişmenin yükseliş koşullarında göreli olarak daha gelişkin de-

mokratik biçimler aldı. Almanya'da bütün geleneksel burjuva partileri paramparça edilerek, demokrasinin ayağı gözlerimizin önünde Hitler'in otokrasisi tarafından kaydırıldı. Bugün Alman burjuvazisi dolaysız olarak hüküm sürmüyor; bu burjuvazi politik olarak tamamen Hitler ve güruhuna bağımlıdır. Bununla birlikte, Almanya'da burjuva diktatörlüğü toplumsal egemenliğinin bütün koşullarının korunduğu ve güçlendirildiği şartlarda şiddete başvurmamıştır. Geçici de olsa burjuvaziyi politik olarak mülksüzleştirerek Hitler, onu ekonomik olarak mülksüzleşmeden kurtarmıştır. Burjuvazinin Faşist rejime başvurmaya zorlanması gerçeği, egemenliğinin tehlikede olduğu fakat daha henüz ortadan kalkmadığı gerçeğini doğrulamaktadır.

Son vargılarımıza bakarak, karşıtlarımız sabırsızca itiraz edeceklerdir: burjuvazi, sömüren bir azınlık olarak kendi egemenliğini bir Faşist diktatörlük aracılığıyla koruyabilir; fakat proletarya sosyalist bir toplumu kurarken, daha geniş halk kitlelerini doğrudan hükümet yönetimine sokarak, kendi hükümetini kendi yönetebilmelidir. Genel biçimiyle bu vargı tartışma götürmez; ancak bu vargı şu anki durumda Sovyet diktatörlüğünün hasta bir diktatörlük olduğu noktasına varır. Geri ve tecrid edilmiş bir ülkede sosyalist inşaın korku verici zorlukları, liderliğin yanlış politikaları tarafından da iki kat pekiştirilerek, -bu da son tahlilde geri kalmışlığın ve tecrid edilmişliğin baskısını yansıtmaktadır- bürokrasinin toplumsal kazanımlarını *kendi* yöntemleriyle korumak için proletaryayı politik olarak mülksüzleştirmesi sonucuna götürür. Toplumun özyapısı ekonomik ilişkileri tarafından belirlenmiştir. Ekim devrimiyle yaratılan mülkiyet biçimleri devrilmemiş olduğu sürece, proletarya yöneten sınıf olarak kalır.

'Bürokrasinin proletarya üzerindeki diktatörlüğü' tezleri daha derinine bir inceleme olmadan, yani, bu bürokratik hâkimiyetin toplumsal köklerinin ve sınıfsal sınırla-

rının daha net bir açıklaması yapılmadan, olsa olsa menşevikler tarafından çok tutulan demokratik ibareler düzeyinde kısılıp kalacaktır. Sovyet işçilerinin ezici çoğunluğunun bürokrasiden hoşnut olmadığı ve hatta daha kötüsü, işçilerin kayda değer bir kesiminin ondan nefret ettiğinden şüphe bile etmemeli. Ancak, bununla birlikte, bu hoşnutsuzluğun kitle şiddet eylemlerine dönüşmemesinin tek nedeni baskılar değildir: işçiler eğer bürokrasiyi deviriırlerse alanı sınıf düşmanları için boş bırakmaktan korkmaktadırlar. Bürokrasiyle sınıf arasındaki iç ilişkiler, gerçekte, ağızları köpürmüş 'demokratların' tahayyül edebildiklerinden çok daha karmaşıktır. Sovyet işçilerinin önünde başka perspektifler varolsaydı; Batı ufku Faşizmin kahverengi rengiyle değil de devrimin kızıl ateşiyle aydınlanmış olsaydı bu despotizm aygıtının defterini dürebilirlerdi ancak... Bu olmadığı sürece proletarya, dişleri sıkılmış, bürokrasiyi 'hoşgörmekte' ve bu anlamda onu proletarya diktatörlüğünün sürdürücüsü olarak tanımaktadır. Açık konuşmak gerkirse, hiç bir sovyet işçisi stalinist bürokrasiyi taltif eden büyük laflar sarfetmeyecektir. Fakat gene hiçbirisi de karşı-devrimin zaten gerçekleşmiş olduğunun söylenmesine izin vermeyecektir. Proletarya sovyet devletinin belkemiğidir. Fakat yönetme işlevi sorumsuz bir bürokrasinin elinde yoğunlaştığı sürece önümüzde belli ki hasta bir devlet var demektir. Bu hasta devlet tedavi edilebilir mi? Girişilecek tedavi girişimleri değerli zamanın verimsiz olarak harcanması değil midir? Sorunun böylesi konuluşu yanlış olacaktır. Tedaviyle, biz, dünya devrimci hareketinden kopuk ve ayrı, yapay önlemleri değil, fakat Marksizmin bayrağı altında dahi ileri bir mücadeleyi anlıyoruz. Stalinist bürokrasiyi acımasızca eleştirmek, Yeni Enternasyonal için kadroları eğitmek, dünya proleter öncüsünün dövüş gücünü yeniden ayaklandırmak - 'Tedavinin' özü budur. Bu, tarihsel ilerlemenin ana yönelişiyle çakışmaktadır.

Geçtiğimiz birkaç yıl içinde -beş aşağı beş yukarı-

bize bir çok kez, Komintern'i tedaviye uğraşmakla 'boşuna vakit kaybettiğimizi' söylediler. Biz hiç kimseye hiç bir zaman Komintern'i *tedavi* edeceğimize söz vermedik. Biz yalnızca belirleyici ana kadar, hastayı ölü veya umutsuz derecede hasta olarak görmeyi reddettik. Her durumda, bir tek günümüzü 'tedavi' ile harcamadık. Devrimci kadrolar oluşturduk ve hiçte daha önemsiz olmayan, yeni Enternasyonal'in temel teorik ve programatik yaklaşımlarını hazırladık.

Bir İdealist Norm Olarak Proletarya Diktatörlüğü

Sayın 'Kantçı' sosyologlar (Kant'ın gölgesinden özür dileriz), çoğu zaman 'gerçek' diktatörlüğün, onların ideal normlarına uygun olarak, ancak Paris komünü günlerinde veya Ekim devriminin Brest Litovsk barışına ya da en iyisinden NEP'e kadar olan döneminde varolduğu sonucuna varırlar. Doğrusu bu kör nişancılıktır: parmakla göğü gösterip öküzü gözünden vurmaktır bul Eğer Marx ve Engels Paris Komün'ünü 'proletarya diktatörlüğü' olarak adlandırmışlarsa, bu yanlızca Komün'ün içinde taşıdığı olasılıkların güçlülüğünden dolayıydı. Fakat Komün, kendi içinde *henüz* proletarya diktatörlüğü değildi. İktidarı ele geçirmiş olmakla birlikte, nasıl kullanacağını bilmediğinden; hücuma geçmesi gerekirken beklediği için, Paris çemberinin içinde sıkışıp kaldı; devlet bankasına dokunmaya cüret edemedi; iktidarı ulusal çapta ele geçiremediği için mülkiyet ilişkilerinde altüst oluşu gerçekleştirmedi; daha doğrusu gerçekleştiremedi. Bütün bunlara, hareketin liderlerini dahi Komün'ü proletarya diktatörlüğü olarak tam anlamıyla anlamaktan alakoyan Blankist tek yanlılık ve proudhoncu önyargılar da eklenmelidir.

Ekim devriminin birinci bölümüne yapılan atıf da daha

talihli değildir. Sadece Brest Litovsk Barışına kadar değil fakat 1918 sonbaharına kadar, devrimin toplumsal içerliği küçük-burjuva bir tarımsal dönüşümle ve üretimde proleter denetimle sınırlı idi. Bu, devrimin, eylemleriyle burjuva toplumunun sınırlarını henüz aşamamış olduğunu gösterir. Bu ilk dönemde asker sovyetleri, işçi sovyetleriyle birlikte yönetimdeydiler ve çoğu zaman işçi sovyetlerini itip öne çıkıyorlardı. Ancak 1918 sonbaharına doğrudur ki, küçük burjuva asker-tarımsal unsurları dalgası bir parça kendi kıyılarına çekildiler ve işçiler üretim araçlarını ulusallaştırmaya giriştiler. Ancak bu zamandan sonradır ki gerçek bir proletarya diktatörlüğünün başlangıcından bahsedilebilir. Fakat burada bile bazı büyük şartlar öne sürmek zorundayız. Bu ilk yıllar boyunca, diktatörlük yöresel olarak, eski Moskova Prensliğinin sınırları içinde kalmıştı ve merkez Moskova'dan çevreye yayılmak için üç yıllık bir savaş vermeye mecburdu. Bu, 1921'e, hatta daha kesin olarak NEP'e kadar süregidenin, ulusal çapta proletarya diktatörlüğünü kurma mücadelesi olduğu anlamına gelir. Ondan bu yana sahte-Marksist küçük burjuvaların gözünde, proletarya diktatörlüğü, NEP'in kuruluşuyla yokoldu; diğer bir deyişle, bu, onun genelde hiç bir zaman varolmadığı anlamına gelir. Bu baylara göre proletarya diktatörlüğü bizim günah dolu gezegenimizde gerçekleştirilemeyecek bir ideal norm, erişilmez bir kavramdır. Bu çizginin 'kuramcılarının' diktatörlük sözcüğünün kendisini reddetmedikleri sürece, bununla burjuva demokrasisi arasındaki uzlaşmaz çelişkinin üstünü örtmeye çabalamalarına pek şaşmamalı.

Politik görüş açısından değil de laboratuvardan çıkmakta en karakteristik olan 'Komünist demokrat'ların Paris kesimidir (Souvarin ve şürekası). Marksizmden uzaklıkları isimlerinden bile belli. Gotha programının eleştirisinde Marx sosyal demokrat ismini devrimci sosyalist mücadeleyi demokrasinin resmi denetimi altında bırak-

tığı bakış açısından reddetmişti. 'Komünist demokrat' ve 'Sosyalist demokrat' arasında ilke olarak bir fark olmadığı gayet açık; bunlar sosyal demokratlardır. Sosyalizm ile Komünizm arasında katı ve sabit bir bölünme yoktur. İkisi arasındaki sınırın ihlali, yalnızca sosyalizmin ve komünizmin bir hareket ya da devlet olarak sınıf mücadelesinin akışına ve tarihsel sürecin maddi koşullarına değil de toplum-üstü, tarih-üstü bir soyutlama olan, ancak gerçekte proletarya diktatörlüğüne karşı burjuvazinin özsavunma silahı işlevini gören 'demokrasiye' tâbi kılınmasında başlar. Eğer Gotha programının yazıldığı dönemde bile hâlâ sosyal demokrasi sözcüğünü özü sağlıklı bir proletarya partisi için yanlış ve bilimsel olmayan bir isim olarak görmek mümkün idiyse, o takdirde burjuvazinin ve 'sosyal' demokrasinin bunu izleyen tüm geçmişi *'demokratik* komünizm (?)' bayrağını açık sınıf ihanetinin bayrağı haline dönüştürmektir. (*)

Bonapartizm

Urbahns türünden bir karşıt, henüz burjuva rejiminin yeniden kurulmuş olmadığını, ancak bir işçi devletinden söz etmenin de yersiz olduğunu; şimdiki sovyet rejiminin bir sınıflarüstü veya sınıflararası Bonapartist hükümet olduğunu söyleyecektir. Biz bu kuramla ortaya atıldığı dönemde hesaplaştık. Tarihsel olarak, Bonapartizm burjuva toplumunun krizde olduğu dönemlerde burjuvazinin hükümeti olmuştu ve hâlâ da öyledir. Burjuva devriminin tam anlamıyla kapitalist kazanımlarını pekiştiren 'ilerici' Bonapartizm ile çağımızın kapitalist toplumunun çöküş döneminin atak, saldırgan Bonapartizmini (Von Papen-

(*) Eğer ilgilenenler varsa, 'komünist (!) demokratların' 'platformunu' kendileri inceleyebilirler. Marksizmin temelleri açısından, bundan daha şarlatanca bir belgeyi düşünmek bile zor olmaktadır.

Schleicher, Dolfuss ve Hollanda Bonapartizmine aday Colijn vs.) birbirinden ayırdetmek olası ve gereklidir. Bonapartizm herzaman sınıflar arasında politik bir laçkalığı gerektirir; fakat Bonapartizmin bütün tarihsel çeşitlemelerinde tek ve aynı toplumsal taban korunmuştur: burjuva mülkiyeti. Bonapartist sınıflararası yalpalamadan veya Bonapartist çetenin 'sınıflarüstü' konumundan hareketle Bonapartist devletin sınıfsal olmayan bir niteliğe sahip olduğu sonucunu çıkarmaktan daha saçma bir şey olamaz. Dehşetengiz bir saçmalıktır bu! Bonapartizm kapitalist egemenliğin türlerinden yalnızca biridir.

Eğer Urbahns Bonapartizm kavramını şimdiki Sovyet rejimini de içerecek bir şekilde genişletmek istiyorsa, böyle bir genişletilmiş yorumu kabul etmeye hazırız -ama bir koşulla: 'Sovyet' Bonapartizminin toplumsal içeriği gerekli açıklıkla tanımlanırsa. Sovyet bürokrasisinin kendi yönetiminin hem ulusal hem de uluslararası alanda sınıf güçleri arasındaki kaypak temel üzerinde yükseldiği tamamen doğrudur. Bürokratik laçkalığın Stalin'in kişisel plebisiter rejimi ile tamamlandığı sürece, Sovyet Bonapartizminden bahsedilebilir. Fakat iki Bonaparte'ın Bonapartizmleri de ve onların şimdiki zavallı takipçileri de bir burjuva rejimi içinden geliştiler ve gelişiyorlar; Sovyet bürokrasisinin Bonapartizmi ise sovyet rejiminin üstünde yükselmektedir. Terminolojik yenilikler ve tarihsel benzeştirmeler çözümleme için şu veya bu şekilde kolaylık sağlayabilirler ancak bunlar, sovyet devletinin toplumsal niteliğini değiştiremezler.

'Devlet Kapitalizmi'

Son zamanlarda, Urbahns aniden yeni bir kuram geliştirdi: Sovyet ekonomik yapısı, görüldüğü haliyle 'devlet kapitalizminin' bir türüdür. Urbahns'ın vardığı 'ilerleme', onun, politik üst yapı alanındaki terminolojik alış-

tırmalarda ekonomik temellere inmesiydi. Ne yazık ki bu inişin bile ona pek faydası olmadı!

Urbahns'a göre, burjuva rejiminin en yeni kendini koruma biçimi devlet kapitalizmidir: bunun için İtalya, Almanya ve ABD'deki iktisadi girişimler alanında 'planlanmış' devletlere bakmak yeterlidir. Kaba yaklaşımlara alışkın Urbahns SSCB'yi de bu kefeye koyuyor. Bundan daha sonra bahsedeceğiz. Konu kapitalist devletlere değindikçe, Urbahns çağımızın çok önemli bir olgusuna parmak basıyor. Tekelci kapitalizm üretim araçlarının özel mülkiyetini ve ulusal devletin sınırlarını çoktandır zorluyor. Bunä rağmen kendi örgütleri tarafından âtıl bırakılmış işçi sınıfı toplumun üretici güçlerini kapitalist prangalarından zamanında kurtaramadı. Ve böylece ortaya, uzatmalı ekonomik ve politik kabarışlar çağı ortaya çıkıyor. Üretici güçler, ulusal sınırların ve özel mülkiyetin engellerini zorlamaktadır. Burjuva hükümetleri kendi üretici güçlerinin isyanını polis yoluyla yatıştırmak zorundadır. 'Planlı ekonomi' denilen şeyden anlaşılan da budur. Devlet kapitalist anarşiyi dizginlemeye ve disiplin altına almaya giriştiği sürece, buna koşullu olarak 'devlet kapitalizmi' denebilir.

Fakat Marksistlerin özgün olarak devlet kapitalizminden yanlızca devletin kendisinin bağımsız ekonomik girişimlerini anladığını hatırlamalıyız. Reformistler büyük sayıda ulaşım ve sanayi girişimlerini kamulaştırarak veya devletleştirerek kapitalizmin üstesinden gelmeyi hayal ettikleri zaman, Marksistler buna şu yanıtla karşı çıkıyorlardı: Bu sosyalizm değil devlet kapitalizmidir. Ancak, daha sonra, bu kavram daha geniş bir anlam kazandı ve devletin ekonomiye bütün müdahale çeşitlerine uygulanmaya başlandı: sözcüğün Fransızcadaki kullanımı 'étatisme' (devletçilik) bu anlamdadır.

Fakat Urbahns yanlızca 'devlet kapitalizmi'nin sancılarını yorumlamakla kalmıyor, onlara kendine göre bir

değer de biçiyor. Kendisini anlamak mümkün olduğu sürece, Urbahns, tröstlerin birbirinden ayrı girişimlerden daha ileri bir aşama olması ile benzer anlamda, 'devlet kapitalizmi' rejimini toplumun gelişiminin gerekli ve dahası ileri bir aşaması olarak görüyor. Kapitalist planlamanın değerlendirilmesindeki böylesi bir temel hata herhangi bir yaklaşımı yerin dibine gömmeye yeterlidir.

Sonu savaşla biten kapitalist gelişme çağı boyunca, -bazı politik önkoşullar altında- devletçiliğin çeşitli biçimlerini ilerici olarak görmek mümkündü; bu, devlet kapitalizmlnin toplumu ileriye doğru götürmesi ve proletarya diktatörlüğünün gelecek ekonomik ereğini kolaylaştırmasıdır; şimdiki 'planlı ekonomi' son derece gerici bir aşama olarak görülmelidir: devlet kapitalizmi, ekonomiyi dünya çapındaki işbölümünden ayrı tutmaya ve üretici güçleri ulusal devletin Procrust yatağına (*) sığdırmaya; üretimi yapay olarak bazı dallara sıkıştırırken aynı anda kâr getirmeyen dev harcamalarla yeni dalları, bir o kadar yapay olarak yaratmaya çabalamaktadır. Eski Çin usulü gümrük duvarlarıyla başlayan ve Hitler'inki gibi 'planlı ekonomide' makine kullanımını yasaklayacak episodlarla sona eren bugünün Sovyet devletinin ekonomik politikaları dünya çapındaki ilişkilere karmaşıklık getirerek ulusal ekonominin çöküşü ve sosyalist planlama için son derece gerekli olacak para sisteminin tamamen bozulmasına neden olma pahasına istikrarsız bir uygulamaya varmıştır. Şu anki devlet kapitalizmi gelecek sosyalist devletin işini ne kolaylaştırıyor ne de onun yolunu aydınlatıyor; aksine önünde ek devâsa zorluklar yaratıyor. Proletarya iktidarı ele geçirmek için bir dizi talihli dönemi değerlendiremedi ve bu yolda politik planda Faşist barbarlığın ekonomide 'devlet kapitalizminin' yıkıcı faaliyetlerinin ko-

(*) **Procrust :** Yunan mitolojisinde, boylarını yatağına uydurmak için misafirlerinin kol ve bacaklarını çekip uzatan veya kırıp kısaltan efsanevi dev. (ç.n.)

şullarını yarattı. İktidarı ele geçirdikten sonra proletarya politik yanılgılarını ekonomik olarak ödemek zorunda kalacaktır.

SSCB'nin Ekonomisi

Bütün bunların yanısıra, bizi bu çözümlemenin sınırları içinde en çok ilgilendiren Urbahns'ın SSCB ekonomisini bugünkü durumu ile 'devlet kapitalizmi' başlığının altına koymaya çalışmasıdır. Ve Urbahns bunları yaparken -inanması zor olacak amal- Lenin'e başvuruyor. Bu başvurunun tek olası açıklaması var: aydabir yeni bir kuram yaratan ezeli mucit Urbahns'ın başvurduğu kitapları okumaya pek vakti yok. Lenin gerçekte 'devlet kapitalizm'i deyimini sovyet ekonomisine uygulamıştı; ama bu terimi ekonominin bütünü için değil yalnızca belli bir kesimi için, yabancı ayrıcalıklar, karma endüstri, ticari şirketler, kısmen köylüler ve devlet denetimindeki büyük kulak kooperatifleri için kullanmıştı. Bütün bunların su götürmez kapitalist ögeler oldukları açıktır; fakat bunlar devlet tarafından denetlendiği ve hatta devletin doğrudan katılımıyla karma şirketler işlevi taşıdığı için Lenin, bu iktisadi biçimlere koşullu olarak veya kendi deyimiyle 'tırnak içinde' 'devlet kapitalizmi' demişti. Bu deyim sözkonusu devletin burjuva değil proleter olduğu olgusuna dayanarak koşullu olarak kullanılmıştı; tırnak işaretleri bu farkın küçük olmadığını vurgulamak amacıyla konulmuştu. Bununla birlikte, proleter devlet özel sermayeye izin verdiği ve bunun belli sınırlar içinde işçileri sömürmesine göz yumduğu sürece, burjuva ilişkilerini kanatlarından birinin altında korumuştur. Bu son derece sınırlı anlamıyla 'devlet kapitalizmi'nden sözedilebilir.

Lenin bu deyimi NEP'e geçiş döneminde ortaya atmıştı; bu dönemde Lenin devlet himayesindeki şirketlerin ve 'karma şirketler'in, yani devlet ve özel sermayenin

karşılıklı ilişkilerine dayanan bu girişimlerin, saf devlet tröstleri ve birliklerin yanısıra sovyet ekonomisinde esas yeri tutacağını varsayıyordu. Devlet kapitalizmi girişimlerine -devlet himayesindeki şirketler, vs. gibi- karşıt olarak Lenin Sovyet tröstlerini ve birliklerini 'tutarlı sosyalist tipte girişimler' olarak tanımlamıştı. Lenin Sovyet ekonomisindeki ve özel olarak sanayideki son gelişmeleri devlet-kapitalisti girişimler ile saf devlet girişimleri arasındaki rekabet olarak tasarlamıştı.

Lenin'in, Urbahns'ı yoldan çıkaran bu deyimi hangi sınırlar içinde kullandığının şimdi yeteri kadar açık konulduğuna inanıyoruz. 'Lenin (!). Bund'u liderinin yarattığı kuramsal keşmekeşin içinden çıkmak için Lenin'in kendi beklentilerinin tersine ne devlet himayesindeki girişimlerin ne de karma şirketlerin sovyet ekonomisinin gelişiminde hiçbir olumlu rol oynayamadıklarını hatırlamalıyız. Genelde bu 'devlet kapitalisti' girişimlerden şimdi hiç bir şey kalmamıştır. Öte yanda, NEP'in başlangıç döneminde kaderleri oldukça karanlık görünen sovyet tröstleri, Lenin'in ölümünden sonra dev bir gelişme göstermiştir. Dolayısıyla, eğer Lenin'in terminolojisi insaflıca kullanılırsa ve de üzerinde tartışılan sorun biraz olsun anlaşılmışsa, (Lenin için/ç.n.) SSCB'nin ekonomik gelişiminin 'devlet kapitalizmi' aşamasını tamamen geçtiği ve 'tutarlı sosyalist tipte girişimler yolunda ilerlediği söylenebilir

Bununla birlikte, burada bu kez tam tersi nitelikte herhangi olası yanlış anlamaların da önüne geçmeliyiz. Lenin deyimlerini dikkatle seçmişti. Lenin, tröstleri bugün Stalinistlerin tanımladığı biçimde *sosyalist* girişimler olarak değil, 'sosyalist *tipte*' girişimler olarak adlandırmıştı. Lenin'in kaleminde bu ince terminolojik ayırımı, tröstleri sadece biçimsel olarak değil gerçek içerikleriyle de tamamen sosyalist olarak adlandırabilme hakkını, ancak,

kır ekonomisinin devrimcileştirilmesiyle köy ve kent arasındaki çelişkinin ortadan kaldırılmasıyla, insanların tamamen insanca olan isteklerini doyurmayı öğrenmeleriyle; diğer bir deyişle, gerçek sosyalist toplumun ulusallaştırılmış sanayi ve kollektifleştirilmiş kırsal ekonomi temelinde yükselişinin yalnızca bir parçası olarak alacaktır. Lenin, bu amaca ulaşmanın, ardarda iki ya da üç neslin çabasını ve uluslararası devrimin gelişimi ile çözülmez bir bağlantıyı gerektirdiğini tasarlıyordu.

Şimdi özetliyelim. Devlet kapitalizminden, kelimenin kısıtlı anlamıyla, burjuva devletinin sanayi ve diğer girişimleri kendi çıkarları doğrultusunda idare etmesini veya burjuva devletinin özel kapitalist girişimlere 'yönlendirici' müdahalesini anlıyoruz. 'Tırnak içinde' devlet kapitalizmi ile Lenin, proleter devletinin özel kapitalist girişimler ve ilişkiler üzerinde denetimini kasdetmiştir. Bu tanımların hiçbiri, hiçbir yönüyle sovyet ekonomisine uygulanamaz. Urbahns'ın kendisinin sovyet 'devlet kapitalizmi' anlayışına ne gibi bir somut ekonomik içerik kattığı derin bir sır olarak kalıyor. Açıkça koymak gerekirse, onun bu en yeni kuramı, bütünüyle, kötü okunmuş bir tırnak işareti üzerine kurulmuş oluyor.

Bürokrasi ve Yönetici Sınıf

Bununla birlikte, Sovyet devletinin 'proleter-olmayan' niteliğine ilişkin çok daha dahice, çok daha temkinli, fakat daha fazla önemli olmayan bir başka kuram daha var. Blum'un mesai arkadaşı, Souvarin'in hocası, Fransız Sosyal demokrat Lucien Laurat, Sovyet toplumunun ne proleter ne de burjuva olduğunu, bürokrasinin proletaryayı sadece politik olarak yönetmediği fakat aynı zamanda, daha önceleri burjuvazinin payına düşen artık değeri de yuttuğu için (bu toplumun ç.n.) tamamen yeni tipte bir sınıf örgütlenmesini temsil ettiğini savunan bir

broşür yazmış. Laurat, keşiflerini Das Kapital'den ağırlıklı bir formüle dayandırıyor ve bu şekilde sathi ve saf betimsel sosyolojisine derin bir görünüm veriyor. Bu taklitçi zât, bütün kuramının, sadece kendisininkinden çok daha ateşli ve şaşaalı bir biçimde 'proletarya diktatörlüğünü' sömürücü bürokrasinin emredici konumunun koruyucu iskelesi olarak göstermek için ne Ekim devrimini ne de Stalinist bürokrasiyi beklemediği için Fransız taklitçisinden daha da üstün olan Rus-Polonyalı devrimci Makhaisky tarafından 30 yıl kadar önce formüle edilmiş olduğunun farkında değildi. O, yalnızca, devlet sosyalizmine karşı anarşistçe önyargılarını sosyolojik ve ekonomik düzeyde derinleştirdi. Sırası gelmişken belirtelim, Makhaisky de Marx'ın formülünden faydalanmıştı; ancak Laurat'dan çok daha tutarlı bir şekilde. Makhaisky'a göre *Das Kapital*'in yazarı yeniden-üretim formülünde (cilt II) artık değerin sosyalist entellecensiya (bürokrasi) tarafından yutulacağının kılıfını fesatça önceden yazıyordu.

Bizim zamanımızda, Marx'a atıfta bulunmayan bu türden bir 'kuram' Myasnikov tarafından öne sürülmüştü. Sovyetler Birliği'nde proletarya diktatörlüğünün yerini yeni bir sınıfın, *sosyal bürokrasinin* egemenliğinin aldığını ilan eden Myasnikov böyle bir sömürücünün varlığını öne sürüp savunmuştu. Büyük bir olasılıkla Laurat kuramını doğrudan ya da dolaylı, ona yanlızca 'bilgiçce' bir hava katarak tamamen Myasnikov'dan almış. Lafımızı bitirmek için, Laurat'ın, Rosa Luxemburg'un, sonradan kendisinin bile reddettikleri de dahil, bütün hatalarını (ve yanlızca hatalarını) özümsediğini de ekleyelim.

Buna rağmen, bu 'kuramın' kendisini daha yakından inceleyelim. Sınıfın bir Marksist için ender önemde ve dahası bilimsel olarak sınırlanmış bir anlamı vardır. Bir sınıf sadece milli gelirin dağılımı içindeki yeri ile değil,

ancak ekonominin genel yapısı ve toplumun ekonomik temellerindeki bağımsız kökleriyle tanımlanır. Her sınıf (feodal soyluluk, köylülük, küçük burjuvazi, kapitalist burjuvazi ve proletarya) kendi özel mülkiyet biçimini geliştirir. Bürokrasi bütün bu toplumsal özelliklerden yoksundur. Üretim ve dağıtım sürecinde bağımsız bir konumu yoktur. Mülkiyetinin bağımsız kökleri yoktur. İşlevleri, temelde, sınıf egemenliğinin politik *tekniğine* ilişkindir. Bürokrasinin varlığı, biçimlerindeki çeşitliliğe ve özgül ağırlığındaki farklara rağmen, *her* sınıf rejiminin özelliğidir. Gücü, yansımış bir nitelik taşır. Bürokrasi hâkim iktisadi sınıfa kopmaz bir biçimde bağlıdır ve onun toplumsal kökleriyle beslenerek, onunla birlikte varolur ve onunla birlikte devrilir.

Sınıf Sömürüsü ve Toplumsal Asalaklık

Laurat, bürokrasinin, gerekli ekonomik, politik ve kültürel işlevleri karşıladığında emeğinin karşılığını almasına 'karşı olmadığını', ancak sözkonusu olanın milli gelirinin mutlak olarak oransız bir bölümünün denetimsiz edinimi olduğunu ve tam bu anlamda onun 'sömürücü sınıf' olarak ortaya çıktığını söyleyecektir. Su götürmez gerçeklere dayalı olan bu iddia, herşeye rağmen bürokrasinin toplumsal görünümünü değiştirmez.

Her zaman ve her rejimde bürokrasi artık değerin hiç de az olmayan bir bölümünü yutar. Örneğin İtalya'daki ve Almanya'daki faşist loncaların milli gelirin ne kadarlık bir bölümünü aldıklarını hesaplamak ilgi çekici olacaktır! Fakat kendisi hiç de azımsanmayacak bir önem taşıyan bu gerçek, tam anlamıyla, Faşist bürokrasiyi *bağımsız* bir egemen sınıfa dönüştürmeye yeterli değildir. Bu bürokrasi burjuvazinin kiralık uşağıdır. Bu uşağın efendisinin boğazına yapıştığı, ağzından en lezzetli par-

çaları aldığı ve bunların yanısıra onun damarına bastığı doğrudur. Ne uğursuz bir uşak diyeceksiniz. Ancak gene de yanlızca bir uşak. Burjuvazi onunla iyi geçinmek zorunda; çünkü onsuz, burjuvazi ve onun rejimi mahvolacaktır.

Mutatis mutandis (gerekli değişiklikler yapıldığında), yukarıda söylenenler Stalinist bürokrasiye de uygulanabilir. Milli gelirin kayda değer bir bölümü, onun tarafından yutulmakta, harcanmakta ve çarçur edilmektedir. Bürokrasinin yönetimi proletaryaya bayağı pahalıya mal olmaktadır. Bürokrasi, Sovyet toplumunda, yalnızca politik ve idari ayrıcalıklar anlamında değil, fakat aynı zamanda muazzam maddi avantajlar sağlaması anlamında da oldukça ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bütün bunlara rağmen, en büyük apartmanlar, en lezzetli biftekler ve hatta Rolls Royce'lar bile bürokrasiyi bağımsız bir egemen sınıf haline dönüştürmek için yeterli değildir.

Eşitsizlik, dahası böylesi belirgin eşitsizlik, sosyalist bir toplumda tamamen olanaksız olacaktır. Ancak resmî ve yarı-resmî yalanların tersine, şu anki Sovyet rejimi sosyalist değil geçiş rejimidir. Bu rejim, Kapitalizmin korkunç mirasını, özelde toplumsal eşitsizliği, yanlızca proletarya ile bürokrasi arasında değil ama bürokrasinin ve proletaryanın kendi içinde de sürdürmektedir. Bu aşamada, eşitsizlik, belli sınırlar içinde, sosyalist ilerlemenin burjuva (nitelikte ç.n.) aracı olarak varolmaya devam eder: rekâbeti güdülemek için farklı ücretler, ödüller, vs.

Sistemin geçiş karakteri eşitsizliği açıklamasına rağmen bürokrasinin denetim dışında olan başları tarafından kendilerine bahşedilen bu korkunç, açık ve gizli ayrıcalıkları hiçbir şekilde haklı çıkarmaz. Sol muhalefet bürokrasinin her haliyle Sovyet toplumunun ahlâkî ilişkilerini parçaladığını; kitleler arasında hatırı sayılabilecek ve haklı bir hoşnutsuzluk yarattığını ve büyük tehlikeler için

zemin hazırladığını söylemek için Urbahns, Laurat, Sauvarine ve Simone Weil'in (*) ifşaatlarını beklemedi. Bütün bunlara rağmen, bürokrasinin ayrıcalıkları sovyet toplumunun temellerini değiştirmemiştir; çünkü bürokrasi, kendisi için sınıf özelliği sayılabilecek ayrıcalıklarını hiç bir özel mülkiyet ilişkisinden değil Ekim devrimi tarafından yaratılan ve esas olarak praletarya diktatörlüğü için geçerli olan mülkiyet ilişkilerinden almaktadır.

Açık koymak gerekirse, bürokrasi halkı soyduğu sürece (ve bu her bürokrasi tarafından çeşitli yollarla yapılmaktadır) bizim işimiz *sınıf sömürüsüyle* değil, kelimenin bilimsel anlamıyla, çok büyük bir ölçekte de olsa, *toplumsal asalaklık*la uğraşmak olacaktır. Orta çağlar boyunca ruhbanların egemenliği özgül bir toprak mülkiyeti ve angarya sistemine dayandığı sürece bir sınıf veya zümre (estate) oluşturuyordu. Bugünkü kilise sömürücü bir sınıf değil asalak bir kurum oluşturur. Değişik renk ve ünvandaki rahipler artık değerin büyük bir bölümünü yuttukları halde Amerikan ruhbanlarının özel bir egemen sınıf olarak varlıklarından bahsetmek aptallık olacaktır. Asalaklık özellikleriyle bürokrasi, ruhbanlık gibi, açıkça

(*) Proletarya diktatörlüğünün 'başarısız' deneyimlerinden dolayı ümitsizliğe kapılmış olan Simone Weil, yeni bir uğraşla teselli buldu: kendi kişiliğini topluma karşı savunma. Liberalizmin küflenmiş formülünün ucuz, anarşistçe bir heyecanla canlandırılması! Ve düşünün, Simone Weil kibirle bizim 'yanılsamalarımızdan' sözediyor. O ve onun gibilerinin kendilerini en gerici aşağı-orta sınıf önyargılardan kurtarmaları için uzun yıllar sürecek inatçı bir çaba göstermeleri gerekmektedir. Weil'in yeni görüşleri gayet uygun bir biçimde **Proleter Devrim** gibi açıkça ironik bir isim taşıyan yayın organında kendilerine bir sığınak buldular. Bu Lozan kökenli yayın, devrimci melankolikler ve sahip oldukları hatıraların hisse senetleri ile geçinen siyasi rantiyeler ve ilerde -başarıldıktan sonra...- belki kendilerini devrime vakfedecek sahte düşünürler için idealdir.

bağımsız bir sınıfı temsil etmediğini bildiğimiz lümpen proletaryaya benzemektedir.

İki Perspektif

Eğer durağanlığı içinde değil de çeşitli düzeylerde dinamik olarak ele alırsak, sorun bütün açıklığıyla karşımızda dikilecektir. Milli gelirin dev bir bölümünü üretken olmayan bir biçimde çarçur ederek, Sovyet bürokrasisi, kendi işleviyle de, ülkenin ekonomik ve kültürel gelişimiyle ilgilidir: milli gelir yükseldikçe, bürokrasinin kendi ayrıcalıkları için fonlar da o kadar artar. Böylece, Sovyet devletinin toplumsal temel taşları üzerinde emekçi kitlelerin ekonomik ve kültürel gelişimi bürokratik egemenliğin temellerini de kaydırmak durumundadır. Tarihin bu talihli deneyiminin ışığında açıkça görülmektedir ki, bürokrasi yalnızca sosyalist devletin bir aracına -kötü ve pahalı bir aracına- dönüşmektedir.

Ancak, milli gelirin büyük bir bölümünü çarçur ederek ve ekonomiyi önemli ölçüde mahvederek, bürokrasi ülkenin ekonomik ve kültürel gelişimini *geciktirmektedir* denilebilir. Tamamen doğru! Bürokratizmin daha da engellenemeyen bir gelişimi, ekonomik ve kültürel büyümenin durraksamasına, korkunç bir toplumsal krize ve bütün toplumun olduğu gibi çöküşüne yol açabilir. Fakat bu, yalnızca proletarya diktatörlüğünün çökmesi değil, aynı zamanda bürokrasinin egemenliğinin de sonu demektir. İşçi devletinin yerine 'toplumsal bürokratik' değil ancak kapitalist ilişkiler alacaktır.

Sorunu bu perspektif içinde koyduktan sonra SSCB'nin sınıf karakteri üzerindeki tartışmayı ilk ve son defa için derinlemesine inceleyebileceğiz; Sovyet rejimi için gelecek başarılı bir dönem ya da tam tersi bir çöküş dönemini ele alsak da, iki durumda da, bürokrasi bağımsız

bir sınıf değil proletarya üzerinde bir ur olmaktadır. Bir tümör dev boyutlara ulaşabilir ve hatta yaşayan organizmanın ölümüne neden olabilir; ama bir tümör hiç bir zaman bağımsız bir organizma haline gelemez.

Sonuç olarak, soruna tamamen açıklık getirmek için şunu ekleyebiliriz, eğer, bugün, SSCB'de marksist parti iktidarda olsaydı, politik rejimi baştanaşağı yenileştirecekti; bürokrasiyi altüst edecek, temizleyecek, onu kitlelerin denetiminin altına sokacak, idari uygulamaların hepsini dönüştürecek ve ekonominin idaresinde bir dizi temel reform birbirini takip edecek; fakat hiçbir şekilde, *mülkiyet ilişkilerinde bir altüst oluş, yani yeni bir toplumsal devrim gerçekleştirmek zorunda kalmayacaktır.*

Karşı Devrimin Olası Yolları

Bürokrasi bir egemen sınıf değildir. Fakat bürokratik rejimin daha ileri bir gelişimi yeni bir egemen sınıfın doğuşuna yol açabilir: organik olarak, yozlaşma yoluyla değil ancak karşı-devrim yoluyla. Stalinist aygıtı ikili bir rol oynadığı için *merkezci* olarak adlandırıyoruz; *bugün, artık* bir Marksist liderliğin olmadığı ve *henüz* ortaya çıkamadığı durumda, bu aygıt proletarya diktatörlüğünü kendi yöntemleriyle korumaktadır; fakat bu yöntemler *yarın* düşmanın zaferini kolaylaştıracak yöntemlerdir. Stalinizmin SSCB'deki bu ikili karakterini anlamayan, hiçbir şey anlamamış demektir.

Sosyalist toplum devletsiz olduğu gibi partisiz olarak da yaşayacaktır. Geçiş döneminin koşulları altında politik üstyapı belirleyici bir rol oynar. Gelişmiş ve yerleşik bir proletarya diktatörlüğü partinin kendi kendine işleyen bir öncü gibi önderlik etme işlevine sahip olmasını öngörür; proletarya sendikalar aracılığıyla kaynaşmıştır; emekçiler sovyet sistemi aracılığıyla devlete çözülmez olarak

bağlanmıştır ve son olarak da işçi devleti Enternasyonal yoluyla dünya proletaryasının mücadelesinin bir parçası haline gelmiştir. Şu anda ise bürokrasi, partiyi, sendikaları, sovyetleri ve Komünist Enternasyonal'i katletmiş bulunmaktadır. Bu durumda proletarya rejiminin yozlaşmasında suçun ne kadar büyük bir bölümünün bayrağı suç ve ihanetlerle lekelenmiş uluslararası Sosyal Demokrasiye -M. Laurat'ın da (*) bu hareket içinde olduğunu sırası gelmişken belirtelim- düştüğünü söylemeye bilmem gerek var mı!

Tarihsel sorumluluk kime, ne kadar düşerse düşsün, sonuç aynı olarak kalır: partinin, sovyetlerin ve sendikaların boğazlanması, proletaryanın politik olarak atomize edilmesi anlamına gelir. Toplumsal uzlaşmaz karşıtlıklar politik olarak değil idari olarak bastırılmıştır. Bunlar, onları normal yollarla çözebilecek politik kaynakların da baskı altına alınmasına yol açmaktadır. İçten ya da dıştan gelsin, ilk toplumsal çalkalanma, atomize olmuş Sovyet toplumunu bir iç savaş ortamına sürükleyebilir. Ekonomi ve devlet üzerinde denetimlerini yitirmiş işçiler bir öz-savunma silahı olarak kitle grevlerine girişebilirler.

(*) Bu peygamber Rus Bolşevik-Leninistlerini kararlı olmamakla suçluyor. Avusturya-Marksistlerine yakışır bir biçimde devrimi ve karşı-devrimi; ve burjuva demokrasisine geri dönüş ile proletarya diktatörlüğünün korunmasını birbirine karıştırarak Laurat Rakovsky'e devrimci mücadele nutku çekiyor. Gene bu zat, laf arasında, Lenin'i 'alelâde bir kuramcı' olarak niteliyor. Buna hiç şüphe yok! En karmaşık kuramsal sonuçları en basit haliyle formüle eden Lenin'in bu kendi zayıf ve sığ genellemelerine deruni bir hava veren küçük burjuvaya yapabileceği hiçbir şey yok. Şöyle bir davetiye kartı nasıl olurdu?! 'Lucien Laurat -hobisi Rusya'da proleter devrimin kuramcısı ve stratejisyeni olmak- esas mesleği: Leon Blum'un yardımcılığı...
Bu ithaf bir parça uzun ama doğru oldu. Bu 'kuramcının' gençlik içinde taraftarları olduğu söyleniyor. Gençliğe yazık oluyor!

Diktatörlüğün disiplini kırılmış olur. Proletaryanın hamlesi karşısında ve ekonomik zorlukların baskısı altında tröstler planlı başlangıçları yıkmaya zorlanmış olacaklar ve tröstler birbirleriyle rekabete girişeceklerdir. Rejimin çözülüşü, doğal olarak, vahşi ve karmaşık yansısını köyde de bulacak ve bu kaçınılmaz olarak orduya da sıçrayacaktır. Sosyalist devlet yerini kapitalist rejime ya da daha doğrusu kapitalist kaosa bırakarak çökecektir.

Stalinist basın, doğal olarak, uyarıcı çözümlememizi karşı-devrimci bir kehanet, dahası Troçkistlerin 'arzu'larının dışavurumu olarak yansıtacaktır. Stalinist aygıtın gazeteleri yoluyla kılçık atması karşısında çoktandır içimizde sessizce nefret dışında başka bir duygu beslemedik. Bizim görüşümüze göre durum tehlikelidir ama hiç de ümitsiz değildir. Her durumda, en büyük devrimci savaşın kaybedildiğini -savaştan önce ve savaşa girmedensöylemek, adice bir korkaklık ve doğrudan ihanet olacaktır.

Bürokrasiyi 'Barışçıl' Olarak Ortadan Kaldırmak Olası mı?

Eğer bürokrasinin bütün iktidarı ve iktidara giden bütün yolları elinde tuttuğu doğruysa -ki doğrudur- burada hiç de önemsiz olmayan bir sorun ortaya çıkıyor: Sovyet devletinin yeniden-örgütlenmesine nasıl yaklaşılmalı? Ve bu görevi barışçıl yöntemlerle yerine getirmek olası mı?

Herşeyden önce, bu görevin ancak devrimci bir parti tarafından çözülebileceğini değişmez kabul edilmiş bir gerçek olarak ortaya koyalım. Esas tarihi görevimiz, SSCB'de devrimci partiyi eski partinin sağlıklı unsurlarının içinden ve gençlik arasından oluşturmaktır. Daha sonra, bu görevin yerine getirilebileceği koşullarla ilgileneceğiz. Bununla birlikte, böylesi bir partinin şu an varolduğunu farzedelim. Bu parti hangi yollardan iktidara ula-

şabilir? Daha 1927'de Stalin, Muhalefeti kastederek, 'Mevcut egemen grup sadece iç savaş yoluyla ortadan kaldırılabilir' demişti. Bonapartist bir tavırla yapılmış bu meydan okuma Sol Muhalefet'e değil fakat partiye yönelikti. Bütün manivelaları elinde toplayan bürokrasi bundan sonra proletaryanın başını kaldırmasına izin vermeyeceğini açıkça söylemiştir. Olayların sonraki akışı bu meydan okumanın önemini daha da arttırmıştı. Son yılların deneyimlerinden sonra, Stalinist bürokrasinin parti veya Sovyet kongresiyle ortadan kaldırılacağını sanmak çocukça olacaktır. Gerçekte, Bolşevik partisinin son kongresi, 1923 başlarındaki 12. parti Kongresi olmuştur. Daha sonraki bütün kongreler bürokratik gösterilerdi. Bugün, bu tür kongrelerden bile vazgeçilmiştir. Yönetici kliği yerinden uzaklaştıracak hiçbir 'anayasal' yol kalmamıştır. Bürokrasi iktidarı proleter öncüye bırakmaya ancak şiddet yoluyla zorlanabilir.

Bütün mankafalar derhal koro halinde haykıracaklar: 'Troçkistler', Kautsky gibi, proletarya diktatörlüğüne karşı silahlı bir ayaklanma çağrısında bulunuyorlar. Ancak birkaç söz daha söylememize izin verin. Yeni parti için pratik anlamda iktidarı ele geçirme sorunu ancak bu parti işçi sınıfının büyük çoğunluğunu etrafında topladığı zaman gündeme gelecektir. Güçler ilişkisindeki böylesi radikal bir değişim sürecinde bürokrasi gittikçe artan bir biçimde soyutlanacak ve darmadağınık olacaktır. Bildiğimiz üzere bürokrasinin toplumsal kökleri etkin bir destekle olmasa dahi, her durumda proletaryanın 'hoşgörüsünde' yatmaktadır. Proletarya harekete geçtiğinde Stalinist aygıt havada asılı olarak kalacaktır. Ancak hâlâ karşı koymaya çabalarsa, proletarya, iç savaş tedbirlerini değilse bile polisiye tedbirleri uygulamak zorunda kalacaktır. Her durumda, sözkonusu olan, proletarya diktatörlüğüne karşı bir silahlı ayaklanma değil, ancak onun üstündeki habis urun ortadan kaldırılmasıdır.

Gerçek bir iç savaş Stalinist bürokrasi ile yenilden dirilen proletarya arasında değil ancak proletarya ve karşı devrimin etkin güçleri arasında gelişebilir. Bu iki kitlesel kamp arasındaki böylesi bir açık çatışmada bürokrasinin bağımsız bir rol oynamasının sözü bile edilemez. Bürokrasi kanatlarıyla barikatın bir o tarafına bir bu tarafına çarpıp yalpalayacaktır. Sonraki gelişmelerin kaderi tabii ki mücadelenin sonucu tarafından belirlenecektir. Devrimci kampın zaferi, her durumda, ancak, karşı-devrim karşısında zafer kazanmış olmakla doğal olarak iktidarı ele geçirmiş proletarya partisinin liderliğinde mümkünün alanına girecektir.

SSCB'de Yeni Parti

Hangisi daha yakın: bürokratizm tarafından kuyusu kazılan sovyet iktidarının çökmesi tehlikesi mi, yoksa proletaryanın Ekim'den artakalan mirası kurtarma gücüne sahip yeni bir parti etrafında güçlerini birleştirme saati mi? Böylesi bir soru için *a priori* bir cevap yoktur; kararı mücadele verecektir. Bir temel tarihsel deney, -bir savaş da olabilir bu- güç ilişkilerini belirleyecektir. Her durumda, dünya proleter hareketinin daha ileri bir çöküşü ve Faşist egemenliğinin daha da genişlemesi halinde, Sovyet iktidarını tek başına iç güçler sayesinde daha uzun bir süre için ayakta tutmak olanaksızlaşacaktır. Sovyet devletini kökünden sarsacak reform için ana koşul *dünya devriminin* muzaffer yayılımıdır.

Batıda devrimci hareket bir parti olmadan da canlanabilir; ama zafere ulaşması ancak partinin önderliğinde mümkündür. Tüm toplumsal devrim çağı boyunca, onyıllardır, uluslararası devrimci parti tarihsel gelişimin temel aracı olmakta devam etmektedir. Urbahns 'eski biçimler'in aşıldığı ve 'yeni' bir şeylerin gerektiği noktasında feryad ederken -tam olarak nedir bu?- yalnızca oldukça eski bir biçimde, içinde bulunduğu ahmakça durumu

göstermektedir... 'Planlı' kapitalizm koşulları altında sendikalarda çalışma, Faşizme karşı mücadele ve savaş tehditi şüphesiz yeni yöntemlerin ve mücadele örgütleri türlerinin ortaya çıkmasıyla sonuçlanacaktır. Brandlerciler gibi illegal sendikalar üzerine hayaller kurmak yerine, yalnızca, mücadelenin gerçek akışını, işçilerin kendi insiyatiflerinin bu mücadele içindeki yerini kavrayıp, bunu yaygınlaştırıp geliştirerek, incelemek gerekir. Fakat ilk ve önemli olan, bu görevi yerine getirmek için proleter öncünün politik olarak kaynaştığı bir parti zorunludur. Urbahns'ın konumu özneldir: kendi 'partisini' taşlar üzerinde başarıyla parçaladıktan sonra, parti konusunda hayal kırıklığına uğramıştır. Kâşifler arasından -biz yeni partilere gereksinme olduğunu 'çok önceden' söylemiştik; şimdi Trockistler de dediğimize geldiler; zamanla Sovyetler birliğinin bir işçi devleti olmadığını da anlayacaklardır- diyen birkaç kişi çıkacaktır. Bu insanlar gerçek tarihi süreci inceleyeceklerine astronomik 'keşifler' yapmakla meşguller. Daha 1921'lerde, Gorter'in hizbi ve Alman Komünist İşçi Partisi Komintern'in iflâsa mahkûm olduğuna karar vermişti. O zamandan beri bu türden uyarılar hiç eksik olmadı (Loriot, Korsch, Souvarine ve diğerlerince). Buna rağmen, bu 'teşhisler' sonuçta ortaya hiçbir şey koymadı; çünkü bunlar tarihsel sürecin nesnel taleplerini değil yanlızca kişilerin ve grupların öznel hayal kırıklıklarını yansıtıyorlardı. İşte tamamen bu nedenden dolayı bugün bu gürültücü kâşiflerin herbiri şimdi köşesine çekilmiştir. (*)

(*) Doğası gereği, yukarıda belirtilenler, sosyal demokrasiden ötekilerine oranla daha yeni kopan örgütler; ya da genelde kendilerine özgü bir gelişime sahip olan örgütler (Hollanda Sosyalist Partisi gibi) ve doğal olarak kendi kaderlerini, çürüme dönemine girmiş Komintern'in kaderine bağlı kılmayı reddeden örgütler için geçerli değildir. Bu örgütlerin en iyileri, şimdi, yeni Enternasyonal'in bayrağı altında yerlerini alıyorlar. Ötekiler de yarın bu bayrak altındaki yerlerini alacaklardır.

Olayların akışı önceden çizilmiş bir rota izlemez. Komintern, Faşizme teslim olmakla kendini değil bireylerin, kitlelerin gözünde yıkıma uğrattı. Fakat Komintern'in çöküşünden sonra bile Sovyet devleti varolmakta devam etmektedir; devrimci otoritesini büyük ölçüde kaybetmiş olduğu doğrudur. Kişi kaprisli olmadan ve Simone Weil gibi dudak bükmeden olguları gerçek gelişimlerinde olageldiği haliyle ele almalıdır. Ne tarihe fazla abanmalıyız, ne de ona sırtımızı dönmeliyiz.

Yeni partileri ve yeni Enternasyonali inşa etmek için, herşeyden önce, sağlam, ilkeli ve çağa uygun düşen temeller zorunludur. Bizim, Bolşevik Leninistlerin teorik birikimlerinin kusursuz ve eksiksiz olduğuna dair hayallerimiz yok. Ancak Bolşevik-Leninistlerin on yıllık çalışması *yeni enternasyonalin inşası için temel kuramsal ve stratejik* önkoşulları hazırlamıştır. Yeni müttefiklerimizle elele, bu önkoşulları geliştireceğiz ve mücadelenin gerçek akışının eleştirisi temelinde bunları somutlaştıracağız.

IV. Enternasyonal ve SSCB

SSCB'de, yeni partinin çekirdeği -gerçekte Bolşevik partisinin yeni koşullar altında yeniden canlanmış hali- Bolşevik-Leninistler olacaktır. Son birkaç aydır resmî Sovyet basını bile, bizim taraftarlarımızın çalışmalarını cesurca ve hiç de başarısız olmayan bir biçimde yürüttüklerini kabullenmiştir. Fakat bu noktada hayallere yer yoktur: devrimci Enternasyonalizmin partisinin işçileri ulusal bürokrasinin çözücü etkisinden kurtarmaları ancak bir mücadele gücü olarak uluslararası proleter öncünün dünya arenasına tekrardan çıkmasıyla mümkün olacaktır.

Emperyalist savaşın başlangıcından itibaren ve daha ilerki dönemlerinde, Ekim devriminden beri, Bolşevik partisi dünya devrimci mücadelesinde öncü rolü oyna-

mıştır. Bugün bu durum tamamen ortadan kalkmıştır. Bu, yalnızca partinin resmî görünümü için geçerli değildir. Rus Bolşevik-Leninistlerinin içinde çalıştıkları oldukça zor koşullar, onları uluslararası ölçekte öncülük etme imkânından yoksun bıraktı. Bundan da öte, SSCB'de Sol Muhalefet grubunun yeni bir parti haline gelmesi ancak yeni Enternasyonol'in başarıyla oluşturulması ve büyümesinin bir sonucu olabilir. Bugün için devrimin ağırlık merkezi kesinlikle partilerin inşası imkânlarının kıyaslanamayacak kadar büyük olduğu Batıya kaymıştır.

Geçmiş yılların trajik deneyimlerinin etkisi altında, açık bir çağrı ve lekesiz bir bayrak bekleyen bütün ülkelerin proletaryası içinden çok sayıda devrimci unsur biraraya gelmiştir. Komintern'in etkisinin, aşağı yukarı her yerde yeni bir işçi tabakasını sosyal demokrasiye doğru çektiği doğrudur. Ama tam da paniğe kapılmış kitlelerin bu akını reformizm için ölümcül bir tehlike oluşturmaktadır; reformizm dikişlerinden sökülmekte, fraksiyonlara ayrılmakta ve içinden heryerde devrimci bir kanat fışkırtmakta. Bütün bunlar yeni Enternasyonal için doğrudan politik önkoşullardır. Artık temel taşı konmuştur: bu, dört örgüt tarafından ilkelerimizin kabulünün ilan edilmesidir.

Daha sonraki başarılar için koşul, Sovyetler Birliği'nin sınıf karakterini de içeren, dünya durumunun doğru bir değerlendirmesini yapmaktan geçmektedir. Bu doğrultuda varlığının ilk gününden itibaren yeni Enternasyonal deneylerle sınanacaktır. Sovyet devletini yeniden düzenlemeden önce, onun savunulmasını üstlenmek zorundadır.

Proleter olmadığı bahanesiyle Sovyetler Birliği'nden umudu kesen her politik eğilim, emperyalizmin edilgen bir aracı olma tehlikesini içinde taşır. Ve bizim bakış açımız, doğal olarak, bürokrasi tarafından zayıflatılan ilk işçi devletinin iç ve dış düşmanlarının ortak hücumuna uğraması

trajik olasılığını dıştalamamaktadır. Fakat bu en kötü olasılık karşısında devrimci mücadelenin daha sonraki akışında büyük öneme sahip şu sorunun gündeme geleceği aşikârdır: bu felaketin sorumluları *nerede?* En ufak bir suç dahi devrimci Enternasyonalistlere düşmemelidir. Ölümcül tehlike anında devrimci enternasyonalistler son barikata kadar direnmelidirler.

Bugün, SSCB'deki bürokratik dengenin bozulması muhakkak ki karşı devrimci güçlerin de işine gelecektir. Ancak gerçek devrimci bir Enternasyonal'in varlığı şartlarında Stalinist rejimin kaçınılmaz krizi SSCB'de yeni bir canlanış olasılığını yaratacaktır. Bu, bizim ana yönelişimizdir.

Kremiin'in dış politikası dünya proletaryasına hergün yeni darbeler indirmektedir. Kitlelerden kopuk, Stalin'in liderliğindeki diplomatik memurlar bütün ülkelerin işçilerinin en ilksel devrimci duygularını ayaklar altıha alırken en önce Sovyetler Birliğinin kendisine büyük zarar vermektedirler. Fakat bunda beklenmedik bir şey yok. Bürokrasinin dış politikası, onun iç politikasını tamamlamaktadır. Birine olduğu kadar ötekine karşı da savaşırız. Fakat mücadelemizi işçi devletini koruma ilkesiyle sürdürürüz.

Çözülen Komintern'in memurları, değişik ülkelerde, Sovyetler Birliği'ne bağlılık yeminleri etmeye devam etmektedir. Bu yeminler üzerine herhangi bir şey inşa etmek aptalca bir davranış olacaktır. Bu kişilerin çoğunluğu için, SSCB'nin gürültülü bir biçimde 'savunulması' bir inanç değil bir meslektir. Onlar, proletarya diktatörlüğü için döğüşmüyorlar; fakat Stalinist bürokrasinin önündeki yolları temizliyorlar (Örneğin, L'Humanité'ye bakınız). Barbusslaştırılmış Komintern kriz anında, Sovyetler Birliği'ne Hitler'e karşı sunduğu muhalefetten daha fazla destek veremeyecektir. Ancak, devrimci enternasyonalistler için

durum bunun karşıtıdır. Bürokrasi tarafından utanmaz bir biçimde on yıl boyunca izi sürülen devrimci enternasyonalistler Sovyetler Birliği'ni korumak için işçilere yılmadon çağrıda bulunacaktır.

Yeni Enternasyonal'in, işçi devletinin savunulması yolunda kendisinin ve yalnızca kendisinin tavır aldığını göstereceği gün geldiğinde, hem sözde hem eylemde, Bolşevik-Leninistlerin Sovyetler Birliği'ndeki durumları 24 saat içinde değişecektir. Yeni Enternasyonal Stalinist bürokrasiye ortak düşman karşısında bir birleşik cephe önerecektir. Eğer Enternasyonal'imiz bir güç temsil edebiliyorsa, tehlike anında bürokrasi birleşik cepheden kaçınamayacaktır. O zaman uzun yılların yalan ve iftira yığınından geride ne kalacaktır.

Savaş durumunda bile Stalinist bürokrasi ile bir birleşik cephe, burjuva ve sosyal demokrat partilerinki gibi halkı daha iyi aldatmak için emperyalist dalaş süresince karşılıklı eleştirinin askıya alınkonması şeklinde bir 'kutsal ittifak' olmayacaktır. Hayır; savaş sırasında bile, saf devrimci bir savaşa önderlik etmeye gücü yetmeyecek olan bürokratik merkezcilikle aramızdaki eleştirel uzlaşmazlığı koruyacağız.

Sovyetler Birliği'nin olduğu kadar dünya devriminin de sorunu tek ve aynı formülde toplanabilir:

Dördüncü Enternasyonal

1 Ekim 1933

İŞÇİ DEVLETİ
VE
TERMİDOR, BONAPARTİZM SORUNLARI

GİRİŞ

18. yüzyılın sonundaki Fransız devriminin tarihinden alınan Termidor ve Bonapartizm ifadeleri Sovyetler Birliği'ne ilişkin Troçkist yazında sık sık kullanılır. Bu ifadelerin 1917 sonrası Rusya'sındaki gelişmelere ilintili olarak kullanılış biçimi bu makalede Troçki'nin kendisi tarafından açıklanmıştır. İlk olarak Temmuz 1935'te *New International*'da ve daha sonra 1956 yazında *International Socialist Review*'de basılmıştır.

Bu makalede belirttiği gibi, Troçki, Termidor kavramını ilk olarak, bürokrasinin Rus toplumundaki küçük burjuva unsurların siyasi aracı olma yolunda göründüğü 1920'lerin ortasında, Sovyet politikası üzerine tartışmalarda kullanmıştı. Bu unsurlar daha sonra 1921'de 'Savaş Komünizmi'nin yerini NEP'in almasının etkisiyle dirilmiş ve yaygınlaşmıştı. 1935'teki görüş açısından geriye bakarak, Troçki, kendi eski 'Termidorizm' kuramını eleştiriyor ve işçi devletinin yozlaşmasının gerçekte nasıl bir yol izlediği konusunda yaşanmış olan üzerine yeniden gözden geçirdiği yaklaşımının anahatlarını ortaya koyuyor.

Makale, Troçki'nin bürokrasiyi devirmek için politik bir devrimin gerekliliğini anlamakta oldukça geç kalması; sol muhalefetin Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin içinde bir hizip olarak çalışmasının Sovyetler Birliği'nin gelişmesinde hiçbir olumlu etki yapmamakla birlikte bunun büyük bir zaman ve çaba israfı olması; ve Rusya'da ortaya çıkanın 'devlet kapitalizminin' bir biçimi olduğu şeklindeki savlarla özellikle yakından ilişkindir.

Fransız devrimci hükümetinin eski takvimi kaldırması ve yerine değişik aylar ve ay isimlerine dayanan bir yenisini koyması açıklanmak durumundadır. 'Dokuz Termidor' 27 Temmuz (1794) ve '18 Brumer' 9 Kasım (1799)-dır. Bu tarihlerin ilkinde, sonradan Direktuar adıyla anılan hükümeti kuracak olan bir grup politikacı Robespierre'in diktatörlüğünü devirmişti. Bunların da ayağı, bu tarihlerden ikincisinde iktidarı ele geçiren Napoleon Bonaparte'ın askerî diktatörlüğü tarafından kaydırılmıştır. (Kari Marx, Napoleon'un yeğeninin 2 Aralık 1851'deki hükümet darbesine ilişkin kitabını 'Louis Bonaparte'ın 18 Brumer'i, olarak adlandırmıştı. Louis, İmparator III. Napoleon ünvanını üstlendi).

'Plebisiter' (referanduma dayalı) sıfatının Bonapartist hükümet tipleriyle birlikte kullanılmasının nedeni, bu rejimlerde, kural olarak, izin verilen tek seçim biçiminin halkın kendine sunulan seçenekler arasında olumlu bir seçim yaparak değil de, yanlızca, yöneticileri *lehine* ya da *aleyhine* oy kullanabileceği, bir tür plebisit (referandum) olmasıdır.

Troçki, I. Napoleon'un kendini nasıl önce 'Birinci Konsül', daha sonra 1804'te, kendini İmparator ilan ettiğini; aynı zamanda, Fransa'da 1814'de Napoleon'un yenilgisiyle iktidarı yeniden ellerine geçiren Bourbon kralların nasıl toplumun feodal düzenini onarmakta başarısızlık gösterince Temmuz 1830'da politik bir devrimle ortadan kaldırılışlarını çağrıştırıyor. Troçki aynı zamanda 20. yüzyılın Bonapartizm örnekleri olarak, Fransa'da 1934' Doumergue'nin ve Almanya'da Hitler'in 1933'teki başarısının arifesindeki diktatörlük ve kriz hükümetlerinden sözediyor.

Troçki tarafından değinilen, esas olarak Almanya'da merkezîleşmiş ve (SAP-Sozialastische Arbeiter Partie-Sosyalist İşçi Partisi) Troçkistlerle yanlızca Komintern'in

'aşırı-sol' hatalarını eleştirmede fikir birliği içinde bulunan ancak bu hataların öneminin ve kaynağının farkında olmayan Brandlerciler enternasyonal Komünist harekette 'Sağ Muhalefet'tiler. Stalinistlerin 1934-35'te sağa çarketmesiyle bu insanlar şaşkınlığa düşmüşler ve hatta bazıları Stalinist bayrakla yarışmaya çalışmışlardı. (Rusya'daki ideolojik esin kaynakları Buharin, 1938'de idam edilmiştir.) Amerikan Brandlercileri Jay Lovestone tarafından yönlendirilmekteydiler.

Sovyetler Birliği'nde ortaya çıkan 'terörist eğilimler'e yapılan atıf ise, Aralık 1934'te meydana gelen ve bir bunalımlar dalgasının ortaya çıkmasına yol açan, Stalin'in Leningrad temsilcisi Kirov'un öldürülmesine ilişkindir. Trocki, Kirov'un öldürülmesinden sorumlu tutulmuştur. 'Bessedovsky, Dimitrievsky, Agabekov' kapitalist dünyaya iltica eden Sovyet diplomatlarıdır.

Editörler

Stalinist bürokrasinin dış politikaları öncelikle diploması ve buna yardımcı olarak Komintern kanalıyla, statükonun korunması reformistler ve burjuva demokrasisiyle ittifak yolunda Cemiyet-i Akvam'a doğru kesin bir dönüş yaptı. Aynı zamanda, iç politikada da pazara ve 'halivakti yerinde köylüye' doğru yönelindi. Muhalif ve yarımuhalif gruplara olduğu kadar, yalnızca, eleştirel olan yalıtılmış gruplara karşı da yürütülen son temizlik harekâtı ve partinin yeni kitle katliamının hedefi Stalin'in Sağa kayışı özgürce gerçekleştirmesini sağlamaktır. Burda esas olan, (kulaka dayanma, Koumintang'la ittifak, Anglo-Rus Komitesi, vs.) eski organik sürece ancak çok daha büyük çapta ve ölçülemeyecek kadar külfetli koşullarda geri dönüştür. Bu yol nereye götürür? Yine, sık sık Termidor'dan sözedilmektedir. Maalesef, bu kelime kullanıla kullanıla artık eskimiştir; somut içeriğini yitirmiş ve hem Stalinist bürokrasinin içinden geçmekte olduğu aşamanın hem de hazırladığı felâketin tanımlanması görevini yerine getirmekte belirgin bir şekilde yetersiz kalmaktadır. Biz her şeyden önce terminolojimizi yerleştirmeliyiz.

Geçmişte 'Termidor' Üzerine Tartışmalar

'Termidor' sorunu SSCB'de Sol Muhalefetin tarihiyle sıkı sıkıya bağlantılıdır. Termidor tarihi benzetmesine ilk önce kimin başvurduğunu belirlemek bugün hiç de kolay olmayacaktır. Her durumda, 1926'da bu konuda ortaya konan tavırlar şöyleydi: 'Demokratik Merkeziyetçilik' gru-

bu (V. M. Smirnov, Sapronov ve bu gruptan Stalin tarafından sürgünde öldürülenler) 'Termidor'un olmuş bitmiş bir gerçek olduğunu!' açıkladılar. Sol Muhalefet platformunun taraftarları, Bolşevik-Leninistler, bu iddiayı kategorik olarak reddettiler. Ve bu konu üzerinde bir ayrılık çıktı. Sonuçta kimin haklı olduğu ortaya çıktı? Bu soruyu yanıtlamak için iki grubun da 'Termidor'dan ne anladığını kesin hatlarıyla göstermeliyiz: tarihsel benzetmeler değişik yorumlara yol açabilir ve bunun için de kolayca kötüye kullanılabilirler.

Eski Bolşevik ekolün en iyi temsilcilerinden merhum V. M. Smirnov, endüstrileşmedeki gecikmenin, Kulak'ın ve Nepman'ın (Yeni burjuvazi), gelişmesinin, Nepman'la bürokrasi arasındaki gizli ilişkinin ve partinin yozlaşmasının artık yeni bir devrim olmadan sosyalist yola geridönüşü imkânsızlaştıran bir yere kadar ilerlemiş olduğunu savundu. Proleterya iktidarı şimdiden kaybetmiş bulunmaktadır. Bürokrasi, Sol Muhalefet'i ezerek yeniden filizlenen burjuva rejiminin çıkarlarını ifade etmeye başlamıştır. Ekim devriminin temel kazanımları kaybedilmiştir. Bütün bunlar, temelde, 'Demokratik Merkeziyetçiler' grubunun tavrıydı.

Sol Muhalefet, ikili iktidar ögelerinin bütün ülke boyunca filizlendiğini şüphesiz kabul etmesine rağmen, bu ögelerden burjuvazinin hegemonyasına geçişin karşı devrimci bir alt-üst oluş olmaksızın ortaya çıkamıyacağını iddia ediyordu. Halen Nepman ve Kulak'a dayanmasına rağmen bürokrasi, esasta, işçi sınıfının içine kök salmıştı. Sol Muhalefet'e karşı mücadelesinde ona zehirli iğnesini sokarken bürokrasi, şüphesiz, peşinde Nepman ve Kulak şeklinde ağır bir kuyruk taşımaktaydı.

Fakat yakında bu kuyruk gövdesindeki kafaya, yani egemen bürokrasiye bir darbe indirecekti. Bürokratik kademeler içerisinde yeni çatlaklar kaçınılmazdı. Karşı-dev-

rimci dönüşüm tehlikesiyle doğrudan yüzyüze kalan Merkezci bürokrasinin ana çekirdeği, büyüyen kırsal burjuvazi karşısında işçi sınıfının desteğine almaya çalışacaktı. Çelişkinin sonucu, o zaman için, belirlenmiş olmaktan uzaktı. Ekim devriminin kuyusu daha yeni kazılıyordu. Sol Muhalefet'in ezilmesi 'Termidor'un işini kolaylaştırdı. Fakat 'Termidor' daha henüz gerçekleşmemişti.

Daha sonraki gelişmelerin ışığında Bolşevik-Leninist'lerin tavırlarının doğruluğunu göstermek için, yanlızca, 1926-27 tartışmalarının özünü doğru olarak yeniden gözden geçirmellyiz. Daha 1927'lerde Kulaklar, kendi ellerinde toplamaya çalıştıkları ekmeği vermeyi reddederek bürokrasiye bir darbe indirdiler. 1928'de bürokrasi içinde açık bir çatlak ortaya çıktı. Sağ, Kulaklara daha da taviz verilmesinden yanaydı. Merkezciler, kendilerini, sağcılarla birlikte ezdikleri sol muhalefetin fikirleriyle silahlandırarak, işçiler arasında kendilerine destek buldular ve sağcıları da yolun kenarında bırakarak sanayileşme ve daha sonra da kollektifleştirme yolunu tuttular. Ekim devriminin temel toplumsal kazanımları, gereksiz yere sayısız kurbanlar verilmiş olma pahasına kurtarılmıştı.

Bolşevik-Leninistlerin teşhisi (daha doğrusu onların teşhislerinin optimum olanı) tamamen doğrulanmıştır. Bugün bu noktada anlaşmazlık olamaz. Üretici güçlerin gelişimi özel mülkiyetin yeniden diriltilmesi yoluyla değil fakat plânlı yönetim yoluyla, toplumsallaştırma temelinde sürdürüldü. Bu olgunun dünya çapında tarihsel önemi ancak politik olarak kör olanlarca görülmeyebilir.

Termidor'un Gerçek Anlamı

Bununla birlikte, bugün Termidor benzetmesinin sorunu berraklaştıracağı yerde daha çok bulandırdığını söyleyebiliriz ve söylemeliyiz. 1794'de, Termidor, iktidarın Konvansiyon'daki bir gruptan diğerinin eline, muzaf-

fer 'halkın' bir kesiminden başka bir tabakanın eline geçmesini ortaya çıkarmıştı. Termidor karşı-devrimci miydi? Bu sorunun yanıtı, bu verili durumda 'karşı devrim kavramından ne anladığımıza bağlıdır. 1789-1793 arasındaki toplumsal dönüşümün niteliği burjuvaydı. Özünde, kendini, sabit feodal mülkiyet yerine 'hür' burjuva mülkiyetini koymakla sınırlıyordu. Bu devrimin karşısında, bir karşı-devrim, feodal mülkiyetin yeniden kurulmasını sağlamak zorundaydı. Fakat Termidor bu yönde bir girişim dahi yapamadı. Robespierre desteğini artizanlarda -orta burjuvazi içindeki Direktuarda- buluyordu. Bonaparte bankalarla ittifak kurdu. Bununla birlikte, tabii ki sadece politik olarak değil, toplumsal olarak da belirgin olan bütün bu değişiklikler yeni bir burjuva toplumu ve devleti temelinde meydana geldi.

Termidor, Devrimin Toplumsal Temellerinde Gelişen Bir Tepkiydi

Gericilik yolunda bir sonraki aşama. Bonaparte'ın 18 Brumeri de aynı derecede önemliydi. İki olayda da sözkonusu olan, eski mülkiyet biçimlerinin veya eski yönetici sınıfların iktidarının onarılması değil, fakat yeni toplumsal rejimin kazanımlarının muzaffer 'Üçüncü Zümre'nin değişik kesimleri arasında bölüşülmesiydi. Burjuvazi, kendine durmadan daha fazla mülk ve güç edinirken (doğrudan veya dolaysız, ya da Bonaparte gibi özel aracılar yoluyla) devrimin toplumsal kazanımlarına karşı hiç bir girişimde bulunmadı; tam tersine, şevkle, onları güçlendirmenin, örgütlemenin ve pekiştirmenin yollarını aradı. Napoleon, köylülerinki de dahil olmak üzere burjuva mülkiyetini, mülksüzleştirilmiş eski mülk sahiplerinin hak iddialarından ve 'ayak takımından' korudu. Feodal Avrupa Napoleon'dan devrimin canlı gövdesi olduğu için nefret etti ve bu kendi içinde doğruydu.

SSCB'nin Marksist Değerlendirilmesi

Bugün SSCB'nin Lenin'in 1917'de tanımladığı Sovyet Cumhuriyeti tipiyle (sürekli bir bürokrasi ve ordunun olmaması; seçilmiş memurların heran geri çağırılabilmesi hakkı ve 'birey olarak kim olurlarsa olsunlar' kitlelerin bu memurlar üzerinde etkin denetimi, vs.) en ufak bir benzer yanı olmadığına hiç şüphe yoktur. Bürokrasinin ülke üzerindeki egemenliği, Stalin'in bürokrasi üzerindeki egemenliği kadar mutlak bir yetkinliğe erişmiştir. Fakat bundan ne gibi sonuçlar çıkar? Proleter devrimin sonucu olarak ortaya çıkan bu devletin ideal *a priori* normlara uymadığını söyleyerek ona sırtını dönenler var. Bu, pasifist-demokratlar, liberaller, anarko-sendikalistler ve genellikle küçük-burjuva çevrelerdeki aşırı solcu aydınlarda ortak olan politik züppeliktir. Bunun yanısıra, bu devlet, proleter devrimin sonucu olarak ortaya çıktığına göre her eleştiri saygısızlık ve karşı devrimciliktir, diyenler de var. Bu, gene aynı küçük burjuva aydın çevresinin veya işçi bürokrasinin içinden bazı grupların maddi çıkarlarının arkasına saklandığı ikiyüzlülüğün sesidir. Bu iki tip -politik züppe ve politik ikiyüzlü- kişisel durumlara göre hemen birbirleriyle yer değiştirebilirler.

Bir Marksist, açıkça, bugünkü SSCB'nin bir Sovyet Devletinin *a proiri* normlarına uymadığını söylemelidir; bununla birlikte programatik normlarımızı belirlerken neleri önceden görmekte başarısızlığa uğradığımızı ortaya çıkaralım; dahası, işçi devletini hangi toplumsal etmenlerin şekilsizleştirdiğini de çözümleyelim; bir kere daha, bu bozulmaların devletin ekonomik temellerine kadar derinleşip derinleşmediğine, yani proleter devrimin toplumsal kazanımlarının korunup korunmadığına bakalım; eğer bu temeller korunmuşsa, bunlar hangi yönde bir değişim göstermektedirler; SSCB'de ve dünya arenasında gericiliğin karşısında gelişmenin ileriye yönelik yanlarının üs-

tünlüğünü kolaylaştıran ve hızlandıran türden etmenlerin bulunup, bulunmadığına bakmalıyız. Böyle bir yaklaşım karmaşıktır. Tembel kafalar için o çok sevdikleri hazır anahtarlardan birini vermez. Buna karşılık, bu yaklaşım insanı yanlızca, iki vebadan, şüphecilik ve ikiyüzlülükten korumakla kalmaz; ama aynı zamanda SSCB'nin kaderinde aktif bir etki yaratma olanağını da sağlar.

'Demokratik merkeziyetçi' grup 1926'da işçi devletinin ortadan kaldırıldığını bildirdiklerinde bu, açıkça, devrimi diri diri gömmek demekti. Bunun karşısına Sol Muhalefet Sovyet rejimi için bir reformlar programı çıkardı. Stalinist bürokrasi kendini korumak ve ayrıcalıklı bir kast olarak kalabilmek için Sol Muhalefeti ezdi. Fakat kendi konumunu korumak için yaptığı mücadelede demokrasi, yalnızca bu programda bulunan ve Sovyet devletinin toplumsal temelini kurtarabilecek önlemleri almak zorunda kaldı. Bu paha biçilmez bir politik derstir!

Bu, köylülüğün geriliği, proletaryanın bezginliği, Batı'nın kararlı desteğinden yoksunluğu gibi özgül tarihsel şartların, proleter öncünün bastırılması ve devrimci enternasyonalistlerin tutucu milli bürokrasi tarafından ezilmesiyle belirlenen devrimde 'ikinci bir döneme' yolaçtığını gösterir. Ancak yine aynı örnek, 'ikinci dönemin' galiplerinin 'birinci dönemin' devrimcilerinin haklarını yeseler bile, doğru bir siyasi çizginin bir Marksist grubun gelişmeleri değerlendirmesini mümkün kıldığını da gösterir.

Hazır normlar ve gelişmenin canlı süreçlerini bu normlara mekanik olarak uydurarak işleyen bir yapay idealist düşünce biçimi, insanı kolayca coşkudan alıp bezginliğin içine atabilir. Yanlızca bütün varoluşu kendi gelişim sürecinde ve içsel güçlerinin çatışmasında incelemeyi öğreten diyalektik materyalizm bize düşünce ve eylem arasındaki gerekli dengeyi sağlayabilir.

Proletarya Diktatörlüğü ve Bürokrasinin Diktatörlüğü

Daha önceki bir dizi yazımızda, üretim araçlarının millileştirilmesiyle sağlanan ekonomik başarıların yanısıra, *Sovyet toplumunun* çelişkili bir geçiş toplumu niteliğini tamamen koruduğunu; yaşam koşullarının eşitsizliği ve bürokrasinin ayrıcalıkları ölçüt alındığında hâlâ kapitalist rejime, geleceğin komünizminden daha yakın bir yerde durduğu olgusunu ortaya koymuştuk.

Aynı zamanda, korkunç bürokratik yozlaşmaya rağmen, *Sovyet devletinin,* ekonominin ve kültürün gelişmesini millileştirilmiş üretim araçları temelinde sağladığı sürece işçi sınıfının tarihî bir aracı olma konumunu korumakta olduğunu ve bürokrasi ve toplumsal eşitsizliği ortadan kaldırarak ezilenlerin gerçek kurtuluşunun bu sayede sağlanacağını da ortaya koymuştuk.

Bu iki ana önermeyi ciddi bir biçimde irdelemeyen ve kabul etmeyen, SSCB konusunda 1923 ve sonrası Bolşevik-Leninist yazını genelde incelemeyen herkes, her yeni olayı bir öncekine bağlayan ipin ucunu kaçırma ve âdice yakınmalar için Marksist çözümlemeyi terketme riski ile karşıkarşıyadır.

Sovyet (daha da doğrusunu söylemek gerekirse Anti-Sovyet) bürokratizmi, köy ve kent; proletarya ve köylülük (bu iki tip çelişki özdeş değildir); ulusal cumhuriyetler ve bölgeler; köylülüğün farklı grupları, işçi sınıfının farklı katmanları, farklı tüketici gruplar ve sonuçta bir bütün olarak sovyet devletiyle etrafındaki kapitalist çevre arasındaki toplumsal çelişkilerin ürünüdür. Bütün ilişkilerin parasal hesaplamaya dönüştüğü bugün, ekonomik çelişkiler olağandışı bir keskinlikle en ön plana çıkmaktadır.

Kendini kitlelerin üzerinde yükselterek bürokrasi bu

çelişkileri yönlendirmektedir. Bürokrasi bu işlevini egemenliğini güçiendirmekte kullanmaktadır. Denetlenmeyen ve başına buyruk yönetimiyle, yoluna çıkan hiç kimse olmadan, bürokrasi yeni çelişkiler doğurmaktadır. Bunları sömürerek, bürokratik mutlakiyetçiiik rejimini yaratmaktadır.

Bürokrasinin kendi iç çelişkileri, ana yönetici kadronun tek tek elle seçilmesi sistemine, seçilmiş bir hiyerarşi içinde disiplin ihtiyacı tek bir kişinin yönetimine ve değişmez bir lidere tapmaya neden oldu. Tek ve aynı sistem, fabrikalarda, kolhozlarda (kolektif çiftlik), üniversite ve hükümet içinde hükünı süren tek ve aynı sistemdir: bir lider sadık tebâsının üstünde yükselmekte, geri kalanlar lideri izlemektedir. Stalin, hiçbir zaman kitlelerin lideri olmadı ve doğası gereği, olamazdı da; o bürokratik 'liderliğin' lideri, ustası ve kişileşmesidir.

Ekonomik görevler karmaşıklaştıkça, nüfusun talep ve ilgisi arttıkça, sosyalist gelişmeyle bürokrasi arasındaki çelişki de bir o kadar keskinleşir; bürokrasinin kendi konumunu korumak için verdiği mücadele de bir o kadar vahşileşir ve bir o kadar da utanmazca bürokrasi daha fazla şiddete, düzenbazlığa ve rüşvetçiliğe başvurur.

Ekonomi ve kültürün gelişmesi karşısında siyasi rejimin sürgit kötüleşmesi -şunda veya bunda ifadesini bulan- bu acı gerçeğin izahı şudur: bu baskılar, yargılamalar ve insanların ezilmesi bugün büyük ölçüde devletin değil fakat bürokrasinin egemenliğinin ayrıcalıklarının korunmasına hizmet etmektedir. Bu, aynı zamanda, düzenbazlık ve iftiralar yoluyla baskıları maskeleme ihtiyacının da kaynağıdır.

'Ama böylesi bir devlete işçi devleti denebilir mi?' diye hiddetle soracak ahlâkçılar, idealistler ve 'devrimci' züppeler. Diğerleri, aşağıdaki gibi, kendilerini biraz daha dikkatle ifade edecekler: 'Belki, bu son çözümlemede, bir

işçi devletidir; ama proletarya diktatörlüğünden en ufak bir iz bile kalmamıştır. Elimizde bürokrasinin diktatörlüğü altında bulunan yozlaşmış bir işçi devleti var.'

Bir bütün olarak bu irdelemeyi yeniden ele almak için hiçbir neden görmüyoruz. Buna dair söylenmesi gerekli herşey eğilimimizin yazınında ve resmî dökümanlarında söylenmiştir. Hiç kimse, Bolşevik-Leninist'lerin bu çok önemli sorun üzerine söylediklerini çürütmeye, düzeltmeye ya da tamamlamaya girişmemiştir.

Biz burada kendimizi yanlızca bürokrasinin fiilî diktatörlüğü olgusunun proletarya diktatörlüğü olarak adlandırılıp adlandırılamayacağı sorunuyla sınırlayacağız. Burada diktatörlük deyiminin bu haliyle kısıtlı politik bir anlamda ve yine, daha çok sosyolojik anlamda kullanılması olgusu terminoloji açısından bir güçlük doğurmaktadır. 'Mussolini'nin diktatörlüğü'nden bahsederken aynı zamanda Faşizm'in yanlızca malî sermayenin bir aracı olduğunu söylüyoruz. Hangisi doğru? Farklı düzeylerde olmak üzere, buniarın her ikisi de doğrudur. Bütün yürütme gücünün Mussolini'nin ellerinde yoğunlaştığı karşı konulamaz bir gerçektir. Ancak devletin etkinliğinin bütün fiili içeriğinin de malî sermayenin çıkarlarınca belirlendiği de bir o kadar gerçektir. Bir sınıfın toplumsal egemenliği (diktatörlüğü) birçok *siyasi* biçimde ortaya çıkabilir. Burjuvazinin orta çağlardan günümüze kadarki tüm tarihi bunu doğrulamaktadır.

Sovyetler Birliği deneyinde de aynı sosyolojik yasanın genişletilmesi -bütün gerekli değişikliklerle birlikte- proletarya diktatörlüğü için de geçerlidir. İktidarın ele geçirilmesi ile işçi devletinin sosyalist toplumda çözülmesi arasındaki zaman aralığında, proleter yönetiminin biçim ve yöntemleri ulusal ve uluslararası alanda sınıf mücadelesinin akışına bağlı olarak önemli değişikliklere uğrayabilir.

Dolayısıyla, Stalin'in bugünkü yönetimi hiçbir şekilde devrimin ilk yıllarındaki sovyet iktidarına benzememektedir. Bir rejimin diğeriyle yer değiştirmesi bir darbede olmamış, bir dizi önlem ve bürokrasinin proleter öncüye karşı kazandığı bir dizi ufak iç savaş yoluyla olmuştur. Nihaî tarihsel çözümlemede, sovyet demokrasisi toplumsal çelişkilerin baskısıyla berhava olmuştur. Toplumsal çelişkileri sömürerek, bürokrasi iktidarı kitle örgütlerinin elinden almıştır. Bu anlamda bürokrasinin ve hatta Stalin'in kişisel diktatörlüğünden bahsedebiliriz. Ancak, iktidara böylesi bir elkonuşun mümkün olabilmesi ve bu iktidar üzerinde varlığını koruyabilmesi, *bürokrasinin diktatörlüğünün toplumsal içeriğinin proleter devrimince yaratılmış üretim ilişkileri tarafından belirlenmesi* nedeniyledir. Bu anlamda, proletarya diktatörlüğünün çarpıtılmış ama onun olduğu şüphe götürmez ifadesini bürokratik diktatörlükte bulduğunu gönül rahatlığıyla söyleyebiliriz.

Tarihsel Benzetme Gözden Geçirilmeli Ve Düzeltilmelidir

Rusya'daki muhalefet ve Uluslararası Muhalefet içindeki tartışmalarımızda Termidor'dan, koşullu olarak, İşçi devletinin toplumsal temeline yönelmiş burjuva karşı devriminin birinci aşamasını anlıyorduk. (*) Gördüğümüz gibi, bu, geçmişte tartışmanın özü açısından bir zorluk çı-

(*) Menşevikler de Termidorcu yozlaşmadan sözediyorlar. Bundan ne kasdettiklerini anlamak imkânsız. Menşevikler proletaryanın iktidarı ele geçirmesine karşıydılar. Onlara göre, sovyet devleti proleter olmayan bir niteliğe sahiptir (Gerçekte bu devletin ne olduğu, onlar için, bir giz olarak kalmaktadır). Geçmişte, kapitalizme geridönüşü öneriyorlardı; bugün, 'demokrasiye' geridönüşü öneriyorlar. Eğer onların kendileri Termidorcu eğilimlerin sözcüleri değillerse, 'Termidor' ne anlama gelmekte ki? Bunun yalnızca son günlerde kullanılan bir edebi ifade olduğu açıkça ortada.

karmamasına rağmen, tarihsel benzetme, tamamen koşullu ve gerçekçi olmayan bir niteliğe bürünmüştür ve onun bu koşullu niteliği Sovyet devletinin en yeni evrimini çözümleme yolunda gittikçe artan bir çelişkiye yol açmaktadır. Stalin'in Bonapartist veya plebisiter rejiminden birçok nedenle sık sık sözettiğimizi belirtmek bile gereksiz. Fransa'da Bonapartizm Termidor'dan sonra mı ortaya çıkmıştır? Eğer kendimizi tarihsel benzetmenin anahatlarının içinde kalmakla sınırlıyorsak, şu soruyu sormak zorundayız: Eğer henüz bir Sovyet Termidor'u olmamışsa, Bonapartizm ne zaman ortaya çıkmıştır? Önceki irdelemelerimizin özünde hiçbir değişiklik yapmadan -bunu yapmamız için hiçbir neden yoktur- tarihsel benzetmeyi kökten düzeltmeliyiz. Bu bize geçmişteki bazı olaylara daha yakından bakabilme yeteneğini kazandıracak ve bazı yeni belirtileri daha iyi anlamamıza yolaçacaktır.

9 Termidor'daki altüst oluş, burjuva devriminin temel kazanımlarını yok etmedi; fakat iktidarı burjuva toplumunun daha işe yarar ögeleri olan, daha ılımlı ve tutucu Jakobenlerin eline verdi. Bugün Sovyet devriminde de uzun zaman önce aynı şekilde bir sağa dönüşün, Termidor'a oldukça benzeşen bir dönüşün, daha yavaş ve daha üstü örtülü bir biçimde gerçekleştiğini görmezlikten gelemeyiz. Sovyet Bürokrasisinin sol kanada karşı düşmanlığını ilk dönemlerde 'kansız' olarak sürdürebilmesi, yalnızca, fesadın kendisinin 9 Termidor'un yeniden ortaya çıkarılmasından daha sistematik ve bütünsel olarak yerine getirilmesi nedeniyledir.

Toplumsal olarak proletarya burjuvaziden daha türdeştir; ancak, işçi sınıfı içinde, oluşumları, iktidarın bu sınıfca ele geçirilmesi ve buna eşlik eden bürokrasinin ve işçi aristokrasisinin biçimlenmeye başladığı dönem içinde çok net olarak ortaya çıkan bir dizi tabaka vardır. Sol muhalefetin ezilmesi, iktidarın devrimci öncüden bürokrasinin ve işçi sınıfının yukarı katmanlarındaki tutucu

ögelerinin eline derhal ve doğrudan geçişini ifade eder. 1924 yılı Sovyet Termidor'unun başladığı yıldı.

Burada sözkonusu olan, elbette ki bir tarihsel özdeşlik değil, değişik toplumsal yapılarla ve çağlarla sınırlı bir tarihsel benzetmedir. Fakat bu benzetme ne yapay ne de rastlantısaldır: devrim ve karşı-devrim sürecinin ortaya çıkardığı aşırı gerilimle belirlenmiştir. Her iki durumda bürokrasi yeni rejimin zaferini temin eden yoksullar demokrasisinin sırtında yükselmiştir. Jakoben klüpleri süreç içinde boğazlanmıştır. 1793'ün devrimcileri savaş alanlarında öldüler; diplomat ve general oldular; üzerlerindeki baskının sonucu olarak yenik düştüler ya da yeraltına geçtiler. Sonradan diğer Jakobenler Napoleon'un memurları haline geldiler. Eski partiler, eski aristokrasi ve adi kariyeristler içinden gelen döneklerin göğsündeki rütbeler hızla arttı. Ve Rusya'da, aşağı yukarı 130-140 yıl sonra aynı yozlaşma görünümü, ama çok daha devasa boyutta ve daha gelişkin bir temel üzerinde, Sovyetlerden ve parti klüplerinden, yanlızca 'coşkunlukla sevilen önder'e bağlı buyurucu sekreterliklere doğru kayışla aynı şekilde yeniden gerçekleşti.

Fransa'da Termidorcu-Bonapartist rejimin uzun süreli istikrarlılığı yalnızca, feodalizmin zincirlerinden kurtulan üretici güçlerin gelişmesi sayesinde gerçekleşmişti. Şanslılar, zenginleşen yağmacılar, bürokrasinin akrabaları ve müttefikleri olmuştur. Hayal kırıklığına uğrayan kitleler yılgınlığa düşmüşlerdir.

Millileştirilmiş üretici güçlerin 1923'den başlayarak Sovyet bürokrasisi için bile beklenmedik bir şekilde gelişimi, bürokrasinin istikrarlılığı için gerekli ekonomik önkoşulları yaratmıştır. Ekonomik hayatın gelişimi, etkin ve yetenekli yöneticiler, idareciler ve teknisyenlerin enerjilerini dışarıya akıtmaları için bir çıkış yolu oldu. Bunların maddî ve moral durumları hızla düzeldi. Egemen üst zümreye sıkıca bağlı geniş, ayrıcalıklı bir katman yaratıldı.

Ezilen kitleler ya umutlarıyla yaşadılar ya da kayıtsızlığa düştüler.

Rus devriminin değişik aşamalarını 18. yüzyılın sonunda Fransa'da meydana gelmiş benzer olaylara uydurmaya çalışmak ddice bir bilgiçlik olacaktır. Fakat Sovyet politik rejimiyle İmpartorluğa az bir zaman kala, Konsül'lüğünün son demlerinde I. Konsül döneminin rejimi arasındaki benzeyiş karşısında insan âdeta beyninden vurulmuşa dönüyor. Stalin zaferlerin şânından yoksun olmasına rağmen, örgütlü yaltakçılık rejiminde I. Bonaparte'ı kat be kat aşmıştır. Böylesi bir güç ancak partiyi, Sovyetleri, bütün işçi sınıfını boğazlayarak elde edilebilirdi. Stalin'in dayandığı bürokrasi tamamlanmış ulusal devrimin sonuçlarında maddi temellerini bulmaktadır; fakat onun gelişen uluslararası devrimle hiçbir ilişkisi yoktur. Yaşam biçimleri, çıkarları ve ruh durumları açısından bugünkü sovyet görevlileri Devrimci Bolşeviklerden ne denli farklıysa, Napoleon'un general ve valileri de devrimci Jakobenlerden o denli farklıdır.

Termidorcular ve Jakobenler

Londra'daki Sovyet Büyükelçisi Maisky, kısa bir süre önce, bir grup İngiliz sendika temsilcisine 'karşı-devrimci' Zinovievcilerin Stalinist mahkemeler tarafından yargılanmasının ne kadar gerekli ve haklı olduğunu açıkladı. Bu çarpıcı olay -yalnızca böylesi bir olaydan biri olarak- bizi hemen sorunun candamarına getiriyor. Zinovievcilerin kim olduğunu biliyoruz. Hataları ve kaygıları ne olursa olsun, kesin olan bir şey var: onlar 'profesyonel devrimci' tipinin temsilcileridir. Dünya işçi hareketinin sorunları:- onların kanına bu sorunlar girdi. Maisky kimdir? Trans-Ural Beyaz hükümetinde bir bakanlık koparmak fırsatıyla karşılaşınca Kolçağın koruması altında 1918'de partisinden kopup, Sağa kayan bir sağ kanat Menşevik. Ancak Kolçak'ın yenilgisinden sonra Maisky

yüzünü Sovyetlerden yana çevirme zamanının geldiğini anlamıştır. Lenin -ve onunla birlikte ben- böyleleri için, hiç sakınmadan söylemek gerkirse, en büyük güvensizliği duyardık. Bugün, aynı Malsky, büyükelçi rütbesinde 'Troçkistleri' ve 'Zinovlevcileri' kapitalizmi yeniden kurmak için -Malsky'nin iç savaş yöntemleriyle bize karşı savunduğu aynı kapitalizmi- askerî müdahale yolunda kışkırtmaya çalışmakla suçluyor.

SSCB'nin bugünkü ABD Büyükelçisi A. Troyanovsky, gençliğinde Bolşeviklere katılmış; kısa bir süre sonra partiyi terketmiş; savaş sırasında bir yurtsever; 1917'de ise Menşevik olmuştur. Ekim devrimi onu Menşevik Merkez Komitesi üyesi olarak bulmuş, bunların da üstüne, daha sonraki yıllarda Troyanovsky, proletarya diktatörlüğüne karşı yasadışı mücadelesini sürdürmüş; Stalinist partiye daha doğrusu diplomatik servise, Sol Muhalefet ezildikten sonra girmiştir.

SSCB'nin Paris Büyükelçisi Potemkin, Ekim devrimi sırasında bir burjuva tarih profesörüydü; Bolşeviklere zaferden sonra katılmıştır. Berlin Büyükelçisi Khinchuk, Sağ kanat Sosyal Devrimci (SR) ve şu an Maliye Halk Komiseri olan Grinko ile beraber Ekim devrimi sırasında karşı-devrimci, *Devrimin ve Anavatanın Selameti*'nin Moskova Komitesinde yer aldı. Berlin'de Khinchuk'un yerine geçen Suritz, Sovyetler birinci başkanı Menşevik Chekheidze'nin siyasi sekreteri idi; Bolşeviklere zaferden sonra katılmıştı. Aşağı yukarı bütün diplomatlar aynı türdendir ve şu sıralarda yurt dışına atananlar yanlızca -özellikle Bessedovsky, Dimitrievsky, Agabekov ve diğerlerinin deneyinden sonra- en güvenilir kişiler olmaktadır.

Pek de uzun olmayan bir süre önce, Sovyet altın madenciliği endüstrisinin büyük başarılarıyla ilgili, örgütleyicisi Mühendis Serebrovsky'ye ilişkin yorumları da içeren düzmece haberler dünya basınında yayınlandı. Bugün, Doranty ve Louis Fischer'le, bürokratik üst tabakanın

resmî sözcüsü olmak için başarıyla yarışan, Temps'in Moskova muhabiri Serebrovsky'nin 1903'ten beri Bolşevik ve 'Eski Muhafız' üyesi olduğu olgusunu vurgulamak için kıvranıyor. Bunlar yalnızca Serebrovsky'nin parti kartında yazan şeylerdir. Aslına bakılacak olursa Serebrovsky genç bir öğrenci ve Menşevik olarak 1905 devrimine katıldı ve burjuva saflara geçmesi uzun yıllar aldı. Şubat devrimi, onu, hükümette iki savaş gereçleri fabrikasının yöneticisi görevinde, Ticaret Odasının bir üyesi ve metal işçilerinin sendikasına karşı mücadelede etkin yer alırken buldu. Mayıs 1917'de Serebrovsky Lenin'in 'Alman ajanı' olduğunu açıkladı! Bolşeviklerin zaferinden sonra, Serebrovsky, diğer 'spetz' (teknik ve diğer türden uzmanlar) lerle birlikte benim tarafımdan teknik çalışma içine çekilmiştir. Lenin'in ona hiç güveni yoktu; benim de içimde onun hakkında en ufak bir güven duygusu yoktu. Bugün, Serebrovsky Parti Merkez Komitesinin bir üyesidir!

Merkez komitenin teorik yayın organı ***Bolşevik*** (31 Aralık 1934) «SSCB'de Altın Madenciliği Endüstrisi Üzerine» adlı Serebrovsky tarafından yazılmış bir makale sunmaktadır. Birinci sayfayı çeviriyoruz: '... işçi sınıfının ve partinin saygıdeğer lideri Yoldaş Stalin'in liderliğinde...'; üç satır aşağıda 'Amerikalı muhabir Mr. Duranty'le bir konuşma sırasında yolda Stalin...'; beş satır daha aşağıda '...Yoldaş Stalin'in kesin ve önemli yanıtı...'; sayfanın en sonunda: 'İşte altın için savaşmanın Stalinist yolu budur.' İkinci sayfa: '...büyük önderimiz Stalin Yoldaş'ın bize öğrettiği gibi...'; dört satır aşağıda '...onların (Bolşeviklerin) raporuna yanıt olarak Yoldaş Stalin: 'Başarınızı tebrikler' yazmıştır...'; aynı sayfada biraz daha aşağıda: 'yoldaş Stalin'in rehberliğinin verdiği ilhamla...'; Bunu izleyen iki satırda: '...Stalin Yoldaşın (!) ve partinin yolgöstericiliğinde.' Şimdi de makalenin sonuç bölümüne geçelim. Yarım sayfa boyunca şu satırları okuyoruz: '...partinin ve işçi sınıfının dahi yolgöstericisi, Yoldaş Sta-

lin'in yolgöstericiliğinde...'; ve üç satır sonra: '...saygıdeğer liderimiz Yoldaş Stalin'in sözleri...'.

Böylesi dalkavukluk çığının ardındaki hiciv bütün çıplaklığıyla ortadadır! 'Saygıdeğer Önderler', düşünebileceğimiz gibi, sayfa başına beş kez ve üstelik, Önder'in yıldönümüne sunulmuş bir makalede değil, ama... altın madenciliği üzerine bir makalede sevgi bildirimlerine asla gereksinme duymazlar. Öte yanda, böylesi yaltakçılık yeteneğine sahip bir makale yazarında, elbette ki, bir nebze devrimcilik yoktur. İşçilere karşı mücadele vermiş, sabık bir Çarcı, bir büyük fabrika yöneticisi, bir burjuva ve bir yurtsever olan ve bugünkü rejimin ateşli bir savunucusu olarak Merkez Komite üyesi ve yüzdeyüz Stalinist olan bu kişinin düzeyi budur.

Diğer bir örnek... Bugünkü *Pravda*'nın önde gelenlerinden Zavlavsky, bu Ocak'ta, Troçki, Zinoviev ve Kamenev'in karşı-devrimci eserleri gibi Dostoyevsky'nin gerici romanlarının da basılmasına izin verilemeyeceğini belirtti. Kimdir bu Zavlavsky? Yakın geçmişte bir sağ-kanat Bundist (Yahudi Bund'unun Menşevik kanadı), daha sonra 1917'de Alman ajanlığı suçlamasıyla Troçki ve Lenin'e karşı yürütülen alçakça kampanyanın yürütücüsü bir burjuva gazetecisi. Lenin'in 1917'deki makalelerinde 'Zavlavsky ve benzeri diğer alçaklar' ifadesine sık sık rastlanabilir. Böylece Zavlavsky parti yazınına tam bir satılmış burjuva iftiracısı olarak geçmiştir. İç savaş sırasında, Beyaz Ordu yayınlarının gazetecisi olarak Kiev'de saklanmaktaydı. Ancak 1923'te Sovyet iktidarı saflarına geçmiştir. Bugün Zavlavsky karşı-devrimci Zinoviev, Kamenev ve Troçki'ye karşı Stalinizmi savunmaktadır! SSCB gibi yurt dışında da Stalin'in basını böyleleriyle doludur.

Eski Bolşevik kadrolar ezilmiştir. Devrimciler ezilmiştir. Devrimcilerin ayağı, her yana eğilmekten belkemiği yumuşamış memurlar tarafından kaydırılmıştır. Marxçı düşünce korku, entrika ve dalkavukluk tarafından yerin-

den sürülmüştür. Lenin'in politbürosundan bugün yalnızca geriye Stalin kalmıştır: İki üyesi politik olarak iflas etmiş ve yerlerde sürünmektedir (Rykov ve Tomsky); iki üyesi hapistedir (Zinoviev ve Kamenev); bir üyesi ise sürgündür ve yurttaşlıktan çıkarılmıştır (Troçki). Lenin, Krupskaya'nın kendisinin ifade ettiği haliyle, ölümden yalnızca bürokrasinin baskılarından dolayı ürküyordu: onu hapse atma fırsatını kaçıran epigonlar, onu bir mozolenin içine tıkmışlardır. Yöneten katmanın tümü yozlaşmıştır. Jakobenler, Termidorcular ve Bonapartistler tarafından yerlerinden sürülmüşlerdir; Bolşeviklerin yerini Stalinistler almıştır.

Maisky'ler, Serebovsky'ler ve Zaslavsky'ler gibi, büyük, orta ve küçük; tutucu ve ilgisiz geniş katman için Stalin nihaî karar verici, tüm lütufların kaynağı ve olası tüm muhalefetlerden koruyucudur. Bunun karşılığında bürokrasi zaman zaman ulusal plebisit yoluyla ona sadakatini belirtmektedir. Parti Kongreleri, Sovyet kongreleri gibi, tek bir kıstasa dayanmaktadır: Stalin'e karşı olmak ya da olmamak? Yalnızca 'karşı-devrimciler' Stalin'e *karşı* olabilirler ve onlarda hakettikleri karşılığı alırlar. Bugünkü iktidar mekanizması budur. Bu, *Bonapartist* bir mekanizmadır. Bugün politik sözlükte bu mekanizma için başka hiç bir tanım yoktur.

Bir Burjuva Devleti ile Bir İşçi Devletinin Konumları Arasındaki Fark

Tarihsel benzetmeler yapmadan tarihten öğrenemeyiz. Fakat benzetme somut olmalıdır: benzer unsurların ardındaki benzeşmeyen unsurları gözardı etmemeliyiz. İki devrim de feodalizme ve serfliğe son vermiştir. Fakat bir tanesi, en aşırı kanadında bile, yalnızca beyhude yere burjuva toplumunun sınırlarını geçmeye çabalamıştır; diğeri fiilen burjuvaziyi devirdi ve işçi devletini yarattı. Benzetme için gerekli maddî sınırları çizen bu ana sınıfsal ayrım teşhis için belirleyici bir öneme sahiptir.

Köylüleri serflikten kurtaran ve onlara toprak veren köklü demokratik devrimden sonra, feodal karşı-devrim genellikle olanaksızdır. Devrik monarşi kendi iktidarını yeniden kurabilir ve ortaçağ hayaletlerinin gölgesine sığınabilir. Fakat artık feodal ekonomiyi yeniden inşa etme gücünde değildir. Bir kez feodalizmin zincirlerinden kurtulduğunda burjuva ilişkileri duraklamaksızın gelişir. Hiçbir dış güç tarafından denetim altında tutulamazlar: daha önce kendi mezar kazıcılarını yarattıkları gibi, kendi mezarlarını da kendileri kazmak durumundadırlar.

Sosyalist ilişkilerin gelişmesi bunun tam karşıtıdır. Proleter devrimi üretici güçleri yalnızca özel mülkiyetin zincirlerinden kurtarmakla kalmaz ama aynı zamanda bu üretici güçleri kendi yarattığı devletin doğrudan yönetimine devreder. Devrimden sonra burjuva devleti pazarı kendi yasaları ile başbaşa bırakarak kendini yalnızca himaye etme konumuyla sınırlarken, işçi devleti doğrudan bir iktisatçı ve bir örgütleyici olma konumunu benimser. Bir siyasi rejimin yerini bir diğerinin alması, pazar ekonomisi üzerinde yalnızca dolaylı ve yüzeysel bir etki bırakır. Bunun karşıtı olarak işçi hükümetinin yerini bir burjuva veya küçük-burjuva hükümetine bırakması, kaçınılmaz olarak planlı başlangıçların ortadan kaldırılmasına ve ardından özel mülkiyetin yeniden yerleşmesine yolu açacaktır.

Kapitalizmin karşıtı olarak sosyalizm kendiliğinden değil ancak bilinçli olarak kurulur. Sosyalizm yolunda ilerleme, sosyalizme yönelen ya da yönelmek için zorlanan devlet iktidarından ayrı ele alınamaz. Sosyalizm ancak üretici güçlerin kapitalizminkinin çok daha üstüne çıktığı, insan isteklerinin herkes için ve tam anlamıyla cömertçe doyurulduğu, devletin tamamen toplumun içinde çözülerek eridiği gelişmenin çok yüksek bir aşamasında eksiksiz bir niteliğe kavuşabilir. Fakat bunlar, hâlâ, çok uzak bir geleceğe aittir. Gelişmenin şu anki aşamasında, sosyalist inşa işi işçi devletine düşmekte ve da-

yatmaktadır. Burjuva (anarşik) ve sosyalist (planlı) ekonomilerin arasındaki oluşum farkı iyice belirlendikten sonra Büyük Fransız devrimi benzetmesinin ötesindeki sınırları anlamak mümkün olacaktır.

Ekim 1917, demokratik devrimi tamamladı ve sosyalist devrimi başlattı. Dünyadaki hiçbir güç Rusya'daki tarımsal-demokratik dönüşümü geri döndüremez: bu anlamda Jakoben devrimiyle tam bir benzetme yapabiliriz. Fakat bir Kolhoz dönüşümü hâlâ tüm güçlülüğünü koruyan bir tehdittir ve o da üretim araçlarının kamulaştırılmasını tehdit altında tutmaktadır. Politik devrim Polonya'da karşı-devrimci Romanov hanedanının geri dönmesine neden olsa bile, toprak üstünde feodal mülkiyeti yeniden kuramaz. Fakat Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerden oluşan bir bloğun iktidara geri gelmesi sosyalist inşanın bozulması için yeterli olacaktır.

Bürokratik Merkezciliğin Bonapartizme Doğru Hızla Büyümesi

İki devrim ve dolayısıyla onlara 'karşılık düşen' iki karşı-devrim arasındaki ana fark, *Stalin'in rejiminin özünü meydana getiren gerici politik değişmelerin* belirtilerini anlamamızda en önemli yeri tutar. Köylü devrimi ve onu destekleyen burjuvazi de, Napoleon rejimi ile barış yapma ve hatta bunu XVIII. Louis'nin iktidarı altında da sağlama gücündeydi. Proleter devrimi Stalin'in rejimi altında bugün bile ölümcül tehlikeyle karşı karşıyadır: sağa doğru en ufak bir değişmeyi göğüslemeye gücü yetmeyecektir.

Geleneklerinde 'Bolşevik' ama aslında geleneklerini terkedeli uzun süre olduğundan, ruhunda ve bileşiminde küçük burjuva olan Sovyet bürokrasisi proletarya ve köylülük arasındaki, işçi devleti ile dünya emperyalizmi arasındaki uzlaşmaz karşıtlığı düzenlemek için ayakta tutulmaktadır. Bu *bürokratik Merkezciliğin zigzaglarının,*

iktidarının, zayıflığının ve dünya proleter hareketi üzerindeki hayatî öneme sahip etkisinin toplumsal temeli işte budur. (*) Bürokrasi sürgit bağımsızlaştıkça, güç, gittikçe tek kişinin ellerinde yoğunlaştı; dahası bürokratik merkezcilik gittikçe Bonapartizme dönüştü.

Çok geniş olan Bonapartizm kavramının somutlaştırılması gerekmektedir. Son yıllarda bu deyimi, proleter ve faşist kamplar arasındaki uzlaşmaz karşıtlığı sömürerek ve dolaysız olarak asker-polis aygıta dayanarak kendini 'milli birliğin' koruyucusu olarak demokrasinin ve parlamentonun üstüne çıkaran kapitalist hükümetler için kullanmıştık. Her zaman için çürümüş ve genç Bonapartizm arasında bir fark koyduk; gelişen Bonapartizm yanlızca burjuva devriminin politik ilkelerinin mezar kazıcısı değil ama aynı zamanda toplumsal kazanımlarının da koruyucusuydu. Bu iki özellik için ortak bir deyim kullanıyoruz çünkü bunların ortak özellikleri var; zamanın acımasız yıpratmasına karşın seksenlik bir kişideki gençliği ortaya çıkarmak herzaman mümkündür.

Bizi ilgilendiren açıdan, Jakoben ve Sovyet kökenli iki Bonapartizm'in toplumsal temelindeki fark çok daha önemlidir. Önceki durumda sorun, burjuva devriminin, politik kurumlarını ve ilkelerini bir yana bırakarak, pekişti-

---

(*) SAP'ın önderleri de dahil olmak üzere, Brandlerciler bugün hâlâ Thalheimer'ın teorik yetiştirmeleri olmakta devam etmektedirler. Bunlar, yalnızca, Komintern'in politikalarındaki 'aşırı-solculuğu' görüyorlar ve bürokratik merkezciliğin gerçek özünü dün reddettiler, bugün de reddediyorlar. Stalin'in Avrupa işçi hareketini resmî reformizmin sağına doğru, Komintern'in dümen suyuna doğru çektiği 'Dördüncü Dönem' Thalheimer-Walcher ve şürekâsının siyasi felsefelerinin ne kadar yüzeysel ve oportünist olduğunu açıkça ortaya koyuyor. Bu kişiler, bir tek sorunu bile sonucu ile birlikte düşünmüyorlar. İşte tam da bu nedenden dolayı, **bir şeyin ne olduğunu** söylemek ilkesinde yani her bilimsel çözümlemenin ve her devrimci politikanın en önemli ilkesinde ani ve kökten bir değişiklikle karşı karşıya kalıyorlar.

rilmesiydi. Şu anki durumda ise sorun, işçi-köylü devriminin, onun uluslararası programının, öncü partisinin, sovyetlerinin ezilerek pekiştirilmesi sorunudur. Napoleon Termidor politikalarını geliştirirken yanlızca küçük ve orta burjuvazinin 'başıboş' ve demokratik kesimlerine karşı bir mücadele vermedi; aynı zamanda, bu yolla devrimin içinde doğan rejimin meyvalarını yeni burjuva aristokrasisinin ellerinde yoğunlaştırdı. Stalin, Ekim devriminin kazanımlarını yanlızca feodal-burjuva karşı-devrime karşı korumakla kalmıyor, ama aynı zamanda bu kazanımları çalışanların hak iddialarına, sabırsızlıklarına ve hoşnutsuzluklarına karşı da koruyor; çalışan kitlelerin ayrıcalıksız kesimlerinin tarihsel olarak doğru ve ilerici eğilimlerini savunan sol kanadı eziyor; ücretlerde, rütbelerde, ayrıcalıklarda vs.de aşırı farklılıklar meydana getirerek yeni bir aristokrasi yaratıyor. Yeni toplumsal tabakalaşmanın üst katlarına sırtlarını dayayarak alt katlara karşı aldığı desteğe dayanarak -bazen bunun tam tersi- Stalin iktidarı tümüyle kendi ellerinde topladı. Bu rejime Sovyet Bonapartizmi denmez de ne denir?

Bonapartizm, özü gereği, kendini uzun süre için ayakta tutamaz: bir piramidin tepesinde sallanan bir küre kısa sürede ya bir tarafa, ya da öte tarafa yuvarlanacaktır. Fakat, daha önce de gördüğümüz gibi, tarihsel benzetmenin sınırları da tam bu noktada bitmektedir. Napoleon'un düşüşü, doğal olarak, sınıflararası ilişkiyi etkilemeksizin gerçekleşmedi; ama özünde, Fransa'nın toplumsal pramidi burjuva niteliğini korudu. Stalinist Bonapartizmin kaçınılmaz çöküşü, hemen kendisiyle birlikte SSCB'nin bir işçi devleti olma niteliğini sorgulamayı getirecektir. Sosyalist ekonomi sosyalist bir iktidar olmaksızın inşa edilemez. SSCB'nin bir *sosyalist* devlet olarak kaderi Stalinist Bürokrasinin yerini alacak *politik* rejime bağlıdır. Ancak kır ve kent çalışanlarını kendi etrafında harekete geçirmeyi başarabilen proleter öncü Sovyet sistemini yeniden canlandırabilir.

Sonuç

Çözümlememizden aşağıda kısaca gösterdiğimiz bir dizi sonuç çıkmaktadır :

1. Büyük Rus Devriminin Termidor'u geleceğe ait değildir; Termidor çoktan gerimizde kalmıştır. Termidorcular zaferlerinin aşağı yukarı 10. yıldönümünü kutlayabilirler.

2. SSCB'deki şimdiki politik rejim tip olarak Konsüllükten çok imparatorluğa benzeyen; 'Sovyet' (veya Anti-Sovyet) Bonapartizmidir.

3. Toplumsal kuruluşunda ve ekonomik eğilimlerinde SSCB hâlâ bir işçi devletidir.

4. Bonapartizmin siyasi rejimiyle sosyalist gelişmenin talepleri arasındaki çelişki ülke içindeki bunalımların en önemli kaynağıdır ve bu, SSCB'nin bir işçi devleti olarak varlığına karşı doğrudan bir tehlike teşkil etmektedir.

5. Üretici güçlerin şimdiki geri düzeyi ve kapitalist kuşatma nedeniyle, sınıflar ve sınıf çelişkileri, kâh zayıflayıp, kâh keskinleşerek her durumda proletaryanın dünyanın önemli kapitalist ülkelerinde tam zaferine kadar SSCB'de varlığını önceden kestirilemeyecek bir dönem için sürdürecektir.

6. Proletaryanın diktatörlüğünün varlığı gelecek için de SSCB'nin ekonomik ve kültürel gelişimi için gerekli bir koşul olmakta devam edecektir. Dolayısıyla diktatörlüğün Bonapartist yozlaşması proletaryanın tüm toplumsal kazanımlarına karşı doğrudan ve âcil bir tehlike ifade eder.

7. Komünist gençlik içinde varolan terörist eğilimler, Bonapartizmin politik imkânlarını yitirdiğinin ve varolmak için amansız bir mücadele dönemine girdiğinin en keskin belirtilerinden biridir.

8. Stalinist siyasi rejimin kaçınılmaz çözülüşü, ancak Bonapartizmin proleter öncünün bilinçli bir eylemiyle ortadan kaldırılışı sonucu Sovyet demokrasisinin yerleşme-

sine yolu açabilir. Diğer bütün hallerde, Stalinizmin yerine sadece Faşist-kapitalist karşı-devrim gelecektir.

9. Bu koşullar altında, bireysel terörizm taktiği, hangi bayrak altında uygulanırsa uygulansın, yanlızca proletaryanın en kötü düşmanlarına hizmet edecektir.

10. Komünist gençlik içinde terörizmin doğuşunun siyasi ve moral sorumluluğu partinin mezar kazıcısına, Stalin'e aittir.

11. SSCB'de proleter öncünün Bonapartizme karşı mücadelesinin zayıflamasının ana nedeni dünya proletaryasının uğradığı aralıksız yenilgilerdir.

12. Dünya proletaryasının yenilgilerinin ana nedeni, Stalinist Bonapartizmin kör savunucusu ve aynı zamanda reformist bürokrasinin en iyi müttefiği olan Komintern'in canice politikalarıdır.

13. Uluslararası arenada başarının ilk koşulu uluslararası proleter öncünün Sovyet Bonapartizminin moral bozucu etkisinden, yani Komintern denilen onurunu satmaya hazır bürokrasiden kurtulmasıdır.

14. SSCB'nin bir sosyalist devlet olarak kurtuluşu için mücadele, tam anlamıyla, IV. Enternasyonal için verilen mücadeleyle çakışmaktadır.

Ardsöz

Karşıtlarımız 'özeleştirimize' dört elle sarılacaklardır ve bunu yapmakta serbesttirler. 'Demek temel bir sorun olan Termidor sorunu üzerine tavrını değiştirdin!' diye feryadı basacaklardır. 'Önceleri yanlızca Termidor tehlikesinden sözediyordun; şimdi birden bire Termidor'un geride kaldığını ilan ediyorsun'. Bu, belki, yaklaşımımızı askeri müdahaleyi daha da kolayca kışkırtmak için fikrimizi değiştirdiğimiz şeklinde ileri götüren Stalinistler tarafından söylenecektir. Bir yanda Brandlerciler ve Lovestonecular, öte yanda 'aşırı solcu' ukalâlar, kendilerini bu-

nunla özde aynı olan bir yolda ifade edebilirler. Bu kişiler hiçbir zaman için bize Termidor benzetmesinde neyin hatalı olduğunu göstermediler; şimdi hatamızı kendimiz düzelttiğimiz için daha da yüksek perdeden feryat edeceklerdir.

Hatamızın SSCB'nin genel irdelenmesindeki konumunu yukarda göstermiştik. Bu hiçbir zaman, bazı resmî belgelerde ortaya konan ilkeli tavrımızda bir *değişiklik yaptığımız* anlamına gelmez; sözkonusu olan yanlızca ilkeli tavrımızı daha da *kesin* bir hale getirmektir. 'Özeleştirimiz' SSCB'nin sınıfsal niteliğine ya da onun yozlaşmasının nedenlerine ve koşullarına değin uzanmaktadır; yanlızca bu süreçlerle Büyük Fransız devriminin belli başlı aşamalarıyla benzetmeler kurarak bu süreçlerin tarihsel bir açıklamasını yapışımıza ilişkin bir özeleştiridir bu. Bir noktaya kadar hata denilebilecek ama gene de önemli olan bir hatanın düzeltilmesine rağmen Bolşevik-Leninist'lerin temel tavrı sarsılmamış olarak durmakta, dahası bu, tavrımızı daha doğru ve gerçekçi benzetmelerle daha kesin ve somut olarak ortaya koymamızı da mümkün kılmaktadır. Şunu da eklemek gerekir ki, hatanın açığa çıkışını kolaylaştıran büyük çapta burada sözünü ettiğimiz siyasi yozlaşma süreçlerinin kendilerinin arada geçen zaman içinde daha kesin biçimler kazanması olgusudur.

Eğilimimizin hiçbir zaman hatasız olduğunu iddia etmemiştik. Hiçbir zaman Stalinizmin yüce rahipleri gibi kendi kendilerini ortaya koymuş olan gerçekleri, bir ifşaat gibi öne sürmeyiz. Biz çalışırız, tartışırız, vargılarımızın doğruluğunu, yanlışlığını varolanın ışığında görmeye çalışırız; yaptığımız hataları açıkça düzeltiriz ve yolumuzda ilerleriz. Bilimsel inanç ve bireysel kararlılık Marksizm ve Leninizmin en iyi geleneklerindendir. Bu açıdan da ustalarımıza ters düşmemeye çalışırız.

1 Şubat 1935